

16+

Рэалізм
з гонарам
стар. 5

«Прадаўжаецца
сэрцаразрыў»
стар. 7

У цэнтры
разваленага
часу
стар. 13

Каласы для вечнасці

Фота Кастуся Дробова.

Сотні выдаўцоў, прадстаўнікоў грамадскіх і рэлігійных аб'яднанняў, індыўідуальных прадпрымальнікаў узялі ўдзел у выстаўцы, якая ўпершыню прадставіла кнігі, выдадзеныя ў Беларусі сёлета. Такім чынам быў пакладзены старт праекту «Кнігі Беларусі. Год 2019». Каля 5 тысяч навукова-папулярных, грамадска-палітычных, мастацкіх, дзіцячых і даведачна-энцыклапедычных выданняў упрыгожылі вітрыны выставачнай залы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, дзе і адбылася ўрачыстасць.

Гэты год для айчыннага кнігавыдання стаў вельмі плённым. Выдавецкай дзейнасцю ў Беларусі займаюцца больш як 500 суб'ектаў гаспадарання, дзякуючы якім пабачылі свет больш чым 9000 самых розных кніг агульным накладам звыш 20 мільёнаў экзэмпляраў. Найлепшыя кнігі года і стварылі выстаўку.

Падтрымцы айчыннага кнігавыдання ўдзяляецца вялікая ўвага на самым высокім узроўні, і нашым агульным дасягненнем з'яўляецца тое, што беларускую кнігу ведаюць не толькі на радзіме, але і за мяжой, пра што сведчаць і вынікі міжнароднага конкурсу «Мастацтва кнігі» дзяржаў СНД, — упэўнены намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Андрэй Кунцэвіч.

акцэнтны тыдня

Віншаванне. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка павіншаваў кінематаграфістаў з 95-годдзем беларускага кіно. Прэзідэнт адзначыў, што за шматгадовую гісторыю паступовага развіцця нацыянальны кінематограф падарыў глядачам мноства выдатных карцін. «Мы па праве ганарымся нашымі таленавітымі і легендарнымі майстрамі, фільмы якіх атрымалі прызнанне далёка за межамі краіны, сталі здабыткам сусветнай культуры. Сёння паклоннікі кінамастацтва чакаюць ад вас шэдэўраў пра сучасную рэчаіснасць, глыбокага асэнсавання стваральнага шляху, які прайшла наша дзяржава за гады незалежнасці», — гаворыцца ў віншаванні.

Конкурсы. Міністэрства інфармацыі, Саюз пісьменнікаў Беларусі, Грамадская палата Саюзнай дзяржавы праводзяць міжнародны літаратурны конкурс «Нашай Перамозе — 75!» Творчае спаборніцтва ладзіцца да 1 красавіка 2020 года ў трох намінацыях: «Апавяданне» (не больш як 5 старонак), «Вершы» (не больш як 3 творы), «Эсэ» (не больш як 3 старонкі). У конкурсе могуць удзельнічаць усе жадаючыя. Акрамя таго, можна прадставіць работы ў суаўтарстве (не больш як 3 чалавекі). Да ўдзелу прымаюцца толькі раней не апублікаваныя творы на рускай або беларускай мовах. Работы прымаюцца з пазнакай «на конкурс». З палажэннем можна азнаёміцца на сайце Міністэрства інфармацыі.

Падзея. Сёння Пінск перадае Лідзе эстафету культурнай сталіцы Беларусі ў 2020 годзе. У гарадскім Доме культуры будуць прэзентаваны праекты, якія ўдалося рэалізаваць сёння. Таксама плануецца закласці першыя памятны знак на Алеі падзей, што размешчана на пешаходнай вуліцы Леніна. Новы арт-аб'ект з'явіцца па ініцыятыве гарвыканкама. Памятны знак з лагатыпам культурнай сталіцы пакладзе пачатак новай традыцыі. 1 чэрвеня тут мяркуюць усталяваць таблічку з надпісам, што Пінск — горад, дружалюбны дзецям. Ёсць задумка ўвекавечыць адраджаны фестываль «Зоры над Пінай». Паралельна Пінск рыхтуецца пераняць у Оршы эстафету маладзёжнай сталіцы рэспублікі. Гэты статус ён будзе мець у будучым годзе.

Праекты. Нацыянальная бібліятэка Беларусі сумесна з Нацыянальнай акадэміяй навук адкрылі новы сезон інтэрактыўных лекцый «Беларуская музыка ў сусветнай мастацкай прасторы», паведамляе БелТА. «Гадзіна музыкі» — гэта цыкл бясплатных мерапрыемстваў, прызначаных для шырокага кола слухачоў. Музыказнаўцы Акадэміі навук пазнаёмяць наведвальнікаў з гісторыяй беларускай музыкі XIX — пачатку XX ст., адкрываюць малавядомыя факты пра творчасць Станіслава Манюшкі, Фларыяна Міладоўскага і Міхала Клеафаса Агінскага. Этнамузыкалагі раскажуць пра каляндарна-абрадавыя традыцыі беларусаў і падзяляцца ўнікальнымі архіўнымі і экспедыцыйнымі аўдыя- і відэаматэрыяламі.

Знаходкі. Выстаўка «3 нетраў зямных і часовых. Гомельшчына ў археалагічных артэфектах» адкрывецца ў аўторак у Гомельскім палаца-парковым ансамблі. Наведвальнікі змогуць убачыць знаходкі каменнага і бронзавога вякоў, ранняга жалезнага веку, раннеславянскага і старажытнарускага перыядаў, эпохі Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай. Упершыню ў музейнай практыцы выстаўка аб'яднае вынікі некалькіх палявых даследаванняў, якія праводзіліся ў апошнія гады падчас археалагічных экспедыцый, зладжаных супрацоўнікамі музея самай установы, Інстытутам гісторыі НАН Беларусі, Дзяржаўным Эрмітажам (Санкт-Пецярбург).

Агляд афіцыйных падзей ад Раісы МАРЧУК

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Па слядах здзяйсненняў

Міжнародны конкурс праектаў і ініцыятыў «75 спраў для Перамогі» прэзентаваны падчас пашыранай нарады Прэзідыума Грамадскай палаты Саюзнай дзяржавы сумесна з Саюзам пісьменнікаў Беларусі. Заяўкі прымаюцца да 5 красавіка 2020 года, а вынікі будуць падведзены 9 мая. Конкурс, які аб'яднаў прадстаўнікоў грамадскасці не толькі краін СНД, але і далёкага замежжа, праходзіць пад эгідай Міжнароднага грамадскага аргкамітэта мерапрыемстваў да 75-годдзя Перамогі.

Да разгляду прымаюцца творы мастацтва, інфармацыйныя кампаніі і акцыі (кнігі, кінастужкі, артыкулы, карціны, скульптуры, музычныя творы і інш.), падзеі ці шэраг падзей (канферэнцыі, круглыя сталы, выстаўкі, канцэрты, спаборніцтвы і інш.), навуковыя даследаванні і папулярныя работы, спецыялізаваныя інтэрнэт-рэсурсы ці СМІ, камп'ютарныя праграмы для ПК ці смартфонаў і г. д.

— Праекты і ініцыятывы павінны спрыяць захаванню спадчыны Вялікай Перамогі. Важна, каб работы расказвалі пра канкрэтныя практычныя справы, а іх вынікі былі хаця б часткова рэалізаваныя, — зазначыў Аляксандр Альшэўскі, кіраўнік апарату Грамадскай палаты Саюзнай дзяржавы. — Да ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца грамадзяне краін-удзельніц антыгітлераўскай кааліцыі і іншых дзяржаў, якія змагаліся з фашызмам ці пацярпелі ад яго, а таксама грамадскія аб'яднанні, творчыя саюзы, установы адукацыі.

Прэтэндэнты будуць сапернічаць у сямі намінацыях: «Урокі Нюрнбергскага працэсу»

(недапушчэнне адраджэння фашызму і скажэння гісторыі барацьбы з ім), «Аб'яднаныя Нацыі» (умацаванне стасункаў з краінамі-саюзнікамі па антыгітлераўскай кааліцыі), «Справа наша справядлівая» (захаванне духоўных каштоўнасцей, а таксама ўмацаванне міжнацыянальнага і міжрэлігійнага супрацоўніцтва), «Нашчадкі Перамогі» (выхаванне новага пакалення патрыётаў), «Вахта Памяці» (захаванне гістарычнай памяці, падтрымка ветэранаў), «Традыцыі подзвігу» (ушанаванне справы герояў), «На варце заваяванняў» (папулярныя дасягненні тых, чыя праца звязана з гістарычнай спадчынай: ваеннаслужачых, дыпламатаў, педагогаў і інш.). Па выніках конкурсу атрымаюць узнагароды 75 праектаў-пераможцаў. Дадаткова засноўваюцца 75 спецыяльных прызоў ад арганізацый-партнёраў. Пасля плануецца выданне падарачнага зборніка, прысвечанага лепшым праектам. Таксама выйдзе і дакументальны фільм.

Яўгенія ШЫЦЬКА

стасункі

ЗША як краіна — цэнтральны экспанент Мінскай кніжнай выстаўкі

У Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь адбылася рабочая сустрэча з Часовым павераным у справах ЗША ў Рэспубліцы Беларусь Джэніфер Мур.

Размова ішла пра ўдзел дэлегацыі ЗША ў чарговай Мінскай міжнароднай выстаўцы-кірмашы ў якасці краіны — цэнтральнага экспанента. Дарэчы, выстаўка адбудзецца 5—9 лютага 2020 года. Спадарыня Джэніфер Мур падрабязна расказала аб праграме працы на стэндзе, плошча якога складзе 200 квадратных метраў.

Міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Карлюкевіч зазначыў, што ў Беларусі добра ведаюць амерыканскую літаратуру, часта выдаюць кнігі пісьменнікаў ЗША ў перакладзе на рускую і беларускую мовы. Многія з гэтых выданняў якраз і будуць прадстаўлены на кніжнай выстаўцы. З апошніх кніг — «Лісце травы» Уолта Уітмена (дарэчы, ужо не першае перавыданне перакладаў, якія здзейсніў у свой час лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Янка Сіпакоў).

Удзел у сустрэчы браў намеснік міністра інфармацыі Ігар Бузоўскі, іншыя службовыя асобы Міністэрства інфармацыі і Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь.

Сяргей ШЫЧКО

рэйтынгі

Раман Наталлі Батракавай стаў лідарам продажаў у «Белкнізе» сярод кніг айчынай вытворчасці

Болей як 100 кнігарань ААТ «Белкніга» за студзень-лістапад 2019 года прадалі амаль 1370 асобнікаў другой кнігі рамана Наталлі Батракавай «Бесконечность любви, бесконечность печали».

Са 100 кніг у рэйтынгу — восьм Наталлі Батракавай. Іх выдавец — «Икселент».

Калі скласці колькасныя паказчыкі продажаў кніг Н. Батракавай у сетцы «Белкніга», то лічба будзе роўная 2466. Паказчык дастаткова ўнушальны.

Улічыце пры гэтым, што 2-е і 3-е месцы займаюць «хіты» продажаў у 442 і 432 экзэмпляры. Імі сталі «Залатыя правілы народнай культуры» і «Буквар для дашкольнікаў».

Творы каго з сучасных пісьменнікаў лідзіруюць сярод продажаў «Белкнігі»? Віктара Марціновіча, Андрэя Горвата, Святланы Алексіевіч, Міраслава Адамчыка, Міколы Маляўкі, Людмілы Рублёўскай, Ганны Севярынец, Віктара Корбута.

Сяргей ШЫЧКО

Слова — маладым

Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі сумесна з упраўленнем ідэалагічнай работы і па справах моладзі Брэсцкага аблвыканкама праводзіць абласны літаратурны конкурс «Адкрыццё-2020». Да ўдзелу ў творчым спаборніцтве запрашаюцца вучні 10—11 класаў устаноў сярэдняй адукацыі Брэсцкай вобласці і моладзь да 35 гадоў.

Літаратурныя творы на беларускай і рускай мовах прымаюцца на конкурс з 1 студзеня да 1 сакавіка 2020 года ў трох намінацыях: «Беларусь — мая маці і мова, паветра і хлеб» (разглядаюцца вершы, прысвечаныя Радзіме), «І спеліцца ў душы Купалавае слова» (прадстаўляюцца вершы вольнай тэматыкі), «Добра быць у дарозе, якую ты сам сабе выбіраеш» — конкурс эсэ (да 5000 знакаў).

У кожнай намінацыі вылучаюцца пераможцы ў дзвюх узроставых катэгорыях: 15—25 гадоў і 25—35 гадоў.

Па выніках конкурсу найлепшыя творы будуць апублікаваны на старонках літаратурнага зборніка «Адкрыццё», пераможцаў узнагародзяць дыпламамі і прызамі падчас абласнога свята. Работы неабходна накіроўваць на паштовы адрас Брэсцкага абласнога аддзялення «Саюз пісьменнікаў Беларусі»: 224013, г. Брэст, праспект Машэрава, 75/1, к. 605

Татцяна ДЗЕМІДОВІЧ

Пошук агульных зацікаўленняў

Сустрэча з вядомым даследчыкам рускай літаратуры, сусветнага літаратурнага працэсу, галоўным рэдактарам часопіса «Руская мова і літаратура ў Азербайджане» (Баку), доктарам філалагічных навук Флорай Наджыевай прайшла ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Размова ішла пра сумесныя беларуска-азербайджанскія творчыя, навуковыя і кнігавыдавецкія праекты, скіраваныя на прапаганду беларускай літаратуры ў Азербайджане і азербайджанскай літаратуры — у Беларусі. Спадарыня Флора Наджыева (у ролі перакладчыка і аўтара арыгінальных мастацкіх твораў яна выступае як Флора Наджы) заўважыла, што ў Азербайджане праяўляюць асаблівую цікавасць як да класічнай, так і да сучаснай беларускай літаратуры. У прыватнасці, зусім нядаўна пабачыла свет анталогія беларускай дзіцячай літаратуры на азербайджанскай мове. У Баку выйшлі кнігі М. Чаргінца, А. Мацвіенкі, у перыядычных выданнях з'явіліся публікацыі асобных твораў А. Бадака, Т. Сівец, Ю. Алейчанкі, А. Ждана ў перакладзе на азербайджанскую мову.

Міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Карлюкевіч перадаў азербайджанскай даследчыцы кнігі Чынгіза Алі аглу, Лейлы Аліевай, Севіндж Нурукызы, якія пабачылі свет у перакладзе на беларускую мову ў апошнія гады.

Мікола БЕРЛЕЖ

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

22 снежня — на спектакль маладых паэтаў Белдзяржуніверсітэта «Дзе жыве натхненне» ў межах каляднага фестывалю «Радасць» у Палац мастацтваў (18.00).

23 снежня — на літаратурна-музычны канцэрт з удзелам Вольгі Шпакевіч у дзіцячую музычную школу № 1 (18.00).

23 снежня — на сустрэчу з Ганнай Кашубай у СШ № 175 (14.00).

24 снежня — у Школу юнага паэта пры гарадскім аддзяленні СПБ (вул. Фрунзэ, 5, каб. 309) (14.00).

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

24 снежня — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Магія слова» ў Магілёўскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна (17.30).

прэзентацыі

Ніва хлебная і... творчая

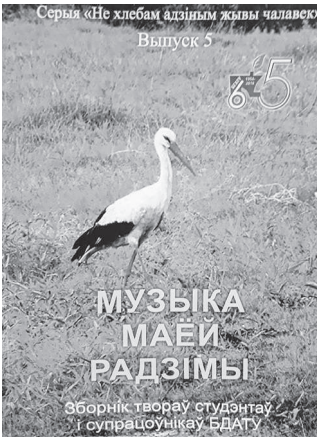
Пабачыў свет зборнік «Музыка маёй душы», складзены з твораў студэнтаў і супрацоўнікаў Беларускага дзяржаўнага аграрна-тэхнічнага ўніверсітэта. Гэта чарговае выданне з серыі кніг «Не хлебам адзіным жыве чалавек», якая была заснавана ў 1999 годзе ў БДАТУ.

Прэзентацыя зборніка адбылася ў мемарыяльнай зале Саюза пісьменнікаў Беларусі. Аўтары выдання, для якіх сустрэча ў пісьменніцкім доме — своеасаблівая падзея, падзяліліся творчымі набыткамі з літаратарамі Міколам Маляўкам, Казімірам Камейшам, Уладзімірам Мазго. Прадстаўнікам старэйшага пакалення было прыемна пазнаёміцца з таленавітай моладдзю. Нездарма кожны ўспомніў пра першыя творчыя крокі. Пісьменнікі, чыё жыццё звязана з вёскай, з вялікай павагай аднесліся да гасцей з аграрнай установы, дзе вельмі спагадліва ставяцца да талентаў, падтрымліваюць, імкнучыся данесці іх творчыя адкрыцці да шматлікай аўдыторыі.

Творы, сабраныя ў зборніку «Музыка маёй Радзімы», аб’яднаны высокім пачуццём любові: да роднай вёскі, мяс-

цовых краявідаў, землякоў. Тэма малой радзімы пераважае ў творчасці пачаткоўцаў. І гэта не дзіўна, бо прафесія, якую яны выбралі, і натхненне, якое падштурхоўвае да творчасці, маюць адны і тыя ж вытокі.

Праляцаць імклівыя гады студэнцтва. Кожны пойдзе сваім шляхам па вясковых дарогах, нехта выйдзе і на бальшак. Памяць будзе вяртаць у шчаслівыя імгненні юнацтва. І захаочацца ўзяць у рукі гэты зборнік... Яго старонкі нагадваюць пра цікавае і разнастайнае жыццё падчас вучобы ва ўніверсітэце, які сёлета адзначае 65-годдзе.

Алена СТЭЛЬМАХ

зваротная сувязь

Заўсёды актуальна, шчыра, цікава

94 гады таму ў эфіры прагучалі словы «Гаворыць Мінск», і з той пары яны хваляюць па-ранейшаму, абяцаючы сустрэчу з чымсьці нязведаным. Штодня калектыў высокапрафесійных супрацоўнікаў шукае адметныя нагоды, падзеі, асоб, каб прадставіць да ўвагі слухачоў тое, што ім будзе цікава. Дыктары, рэжысёры, артысты, пісьменнікі, музыканты ідуць наперад, захоўваючы закладзеныя некалі традыцыі, арыентуючыся на агульначалавечыя каштоўнасці.

За 94 гады Беларускае радыё ператварылася ў магутную разгалінаваную структуру, якая складаецца з трох радыёстанцый («Беларусь», «Сталіца» і «Радыус FM») і двух каналаў: Першы нацыянальны і «Культура». Канал «Культура» папулярызуе найлепшыя духоўныя здабыткі нашай краіны і свету, трансліруе радасць (зазвычай ад судаكرання з высокім мастацтвам нараджаюцца станоўчыя эмоцыі).

Падчас святкавання ва ўрачыстай атмасферы дырэктар канала «Культура» Беларускага радыё Уладзімір Трацянок і дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Міхаіл Рыбакоў падпісалі дамову аб супрацоўніцтве. Згодна з гэтым дакументам, на хвалях радыё ў межах шматлікіх праектаў гучаць расповеды пра літаратуру. Дакумент стаў пачаткам цікавых шчырых сустрэч як у эфіры, так і па-за ім.

У фармаце імпрэзы адбылася сустрэча са слухачамі, якія мелі магчымасць пабачыць тых, чые галасы штодня ў эфіры, запытацца пра тое, што хвалюе, выказаць заўвагі ці падзяліцца парадамі. Але найбольш гучалі словы ўдзячнасці за актуальнасць тэм радыёперадач, адкрытасць новаму.

Яна БУДОВІЧ

Выбар зроблены!

Сябры Беларускага саюза мастакоў абралі сновага старшыню

17 снежня ў сталічным Палацы мастацтваў адбыўся XXIII з’езд Беларускага саюза мастакоў, дзе выбралі новага старшыню аб’яднання. З вялікім адрывам перамог 36-гадовы мастак Глеб Отчык, які дагэтуль працаваў намеснікам старшыні па творчай дзейнасці БСМ. Кандыдатаў было пяцёра, новы старшыня набраў 154 галасы з 307.

Глеб Отчык належыць да так званай новай хвалі беларускіх мастакоў. Мастацтвазнаўцы называюць яго маладым і амбіцёзным. Сам мастак нарадзіўся ў Гомелі. У 2007 годзе скончыў Беларускаю акадэмію мастацтваў па спецыяльнасці «Манументальна-дэкаратыўнае мастацтва». З’яўляецца сябрам Беларускага саюза мастакоў з 2008 года, у той жа год быў запрошаны выкладчыкам на кафедру малюнка Беларускай акадэміі мастацтваў. Акрамя творчасці, актыўна займа-

ецца праблемамі мастацкай адукацыі, у тым ліку ў сярэдніх школах краіны.

З 1997 года мастак удзельнічае ў розных міжнародных, рэспубліканскіх і рэгіянальных мастацкіх выстаўках, сімпозіумах, біенале і пленэрах. Яго творы знаходзяцца ў калекцыях гістарычных музеяў Турава і Мазыра, калекцыі жывапісу аддзела культуры Гомельскага выканаўчага камітэта і абласной бібліятэкі імя Леніна, а таксама ў прыватных калекцыях Беларусі, Расіі, Літвы, Польшчы, Галандыі, Італіі, Венгрыі, Славакіі, Малдовы і Ірландыі.

У найбліжэйшы час новы старшыня Беларускага саюза мастакоў плануе вызначыцца з будучай канцэпцыяй і мадэллю існавання саюза, а таксама мае на мэце прадумаць стратэгічныя падыходы ва ўзаемадзеянні паміж усімі структурамі і сябрамі аб’яднання.

Вікторыя АСКЕРА

- 21 снежня — 120 гадоў з дня нараджэння Мікалая Гусева (1899—1965), мастака, графіка, педагога.

21 снежня — 105 гадоў з дня нараджэння Ізідара Нісневіча (1914—1977), музыказнаўца, музычнага крытыка.

21 снежня — 85 гадоў з дня нараджэння Івана Чыгрынава (1934—1996), народнага пісьменніка Беларусі.

21 снежня 70 гадоў спаўняецца Аляксандру Ступеню, мастаку.

22 снежня — 95 гадоў з дня нараджэння Ніны Юдзеніч (1924—2010), музыказнаўца, педагога.

23 снежня — 110 гадоў з дня нараджэння Майсея Берава (1909—2003), заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

24 снежня — 235 гадоў з дня нараджэння Зарыяна Даленга-Хадакоўскага (1784—1825), аднаго з пачынальнікаў беларускай, польскай,
- рускай, украінскай археалогіі, старажытнай гісторыі.

24 снежня — 115 гадоў з дня нараджэння Алеся Дудара (1904—1937), паэта, крытыка, перакладчыка.

24 снежня — 95 гадоў з дня нараджэння Антаніны Бяловай (1924—1993), заслужанага работніка культуры БССР.

24 снежня — 95 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Мудрогіна (1924—1994).

24 снежня 80-гадовы юбілей святкуе Ніна Гольшыва, мастак.

24 снежня 70-годдзе адзначае Валянцін Швядоў, кінааператар.

25 снежня — 185 гадоў з дня нараджэння Нікадзіма Сілівановіча (1834—1919), беларускага і рускага мастака, педагога.

25 снежня — 115 гадоў з дня нараджэння Алены Лагоўскай (1904—1981), заслужанай артысткі БССР.
- 25 снежня — 115 гадоў з дня нараджэння Таццяны Сцяшковіч (1904—1986), мовазнаўца, заслужанай настаўніцы БССР.

25 снежня — 115 гадоў з дня нараджэння Міхася (Майсея) Чавускага (1904—1984), прэзаіка, драматурга.

25 снежня — 110 гадоў з дня нараджэння Анатоля Шэлега (1909—1988), народнага артыста БССР.

27 снежня 70 гадоў спаўняецца Людміле Забалоцкай, паэтэсе.

27 снежня — 105 гадоў з дня нараджэння Валянціна Зуба (1914—1980), прэзаіка, драматурга, фельетаніста.

27 снежня — 100 гадоў з дня нараджэння Галіны Макаравай (1919—1993), народнай артысткі БССР і СССР.

27 снежня 70-гадовы юбілей святкуе Святлана Лясун, заслужаная артыстка БССР.
- люстэрка тыдня
- Карціна «Партрэт жанчыны» Густава Клімта знойдзена ў італьянскім горадзе П’ячэнца, паведамляе агенцтва «Мінск-Навіны». Карціна была загорнута ў мяшок і схавана ў тайніку ў сцяне галерэі сучаснага мастацтва Рычы Одзі, дзе яе знайшлі рабочыя. Гэтае палатно скралі 22 гады таму падчас падрыхтоўкі да выставкі мастака. «Партрэт жанчыны» павінен быў стаць цэнтрам экспазіцыі. Спецыялісты ацэньваюць карціну ў 60 млн еўра. Зараз яна знаходзіцца на экспертызе, якая пацвердзіць ці абвергне арыгінальнасць палатна. Гэта адна з апошніх работ мастака, яна была напісана ў 1916—1917 гг. Партрэт нанесены зверху іншага малюнка, які ніхто не бачыў з 1912 года. Вядома, што першапачаткова на палатне была дзяўчына з Вены, якая неспадзявана пайшла з жыцця, калі карціна была ўжо гатовая. Мастак моцна перажываў і вырашыў напісаць іншы партрэт.
- Рэжысёр «Вялікага Гэтсбі» экранізуе раман «Майстар і Маргарыта», паведамляе «ИТАР-ТАСС». Баз Лурман адзначыў: «На працягу амаль дваццяці гадоў я адчуваў неверагодную сувязь з гісторыяй і даўно хацеў атрымаць правы на экранізацыю гэтай надзвычайнай кнігі. Я вельмі рады, што ў рэшце рэшт атрымаў магчымасць прапанаваць сваю інтэрпрэтацыю гэтай навагарскай работы». Раман Міхаіла Булгакава неаднаразова адаптавалі. Найбольш вядомыя экранізацыі — фільм Юрыя Кары 1994 г. і серыял Уладзіміра Борткі, які пабачыў свет у 2005 г. У канцы 1980-х гг. здымаў фільм па «Майстру і Маргарыце» планавала студыя Warner Bros., а рэжысёрам павінен быў стаць Раман Паланскі. Праект так і не адбыўся. Калі пачнецца праца над новай стужкай па рамане, пакуль невядома.
- Выстаўка-інсталяцыя «Я, Мая Плісецкая» да 95-годдзя з дня нараджэння балерыны адкрылася ў Маскве, паведамляе РІА «Новости». У аснову праекта пакладзена ўпершыню апублікаваная ў 1994 г. аўтабіяграфічная кніга балерыны «Я, Мая Плісецкая». Твор стаў бестселерам і пераывдаваўся 15 разоў. Мастацкім кіраўніком праекта стаў народны артыст Расіі Андрэй Ліепа, аўтар — знакамiты тэатральны мастак Марыя Трэгубава. Кожны з шасці раздзелаў-пакояў інсталяцыі звязаны з адным з перыядаў жыцця Маі Плісецкай. Выстаўка адкрываецца відэаархівам, які дае магчымасць пазнаёміцца з запісамі інтэрв’ю і выступленняў розных гадоў, урыўкамі з біяграфічных фільмаў і фрагментамі навін хронікі.
- Незакончаную сімфонію Бетховена напіша штучны інтэлект, паведамляе БелТА. У 2020 г. спаўняецца 250 гадоў з дня нараджэння нямецкага кампазітара. Людвіг ван Бетховен пакінуў дзесяць сімфоній і фрагменты адной незакончанай. Да яго юбілею група музыказнаўцаў і праграмістаў арганізавала незвычайны праект. «Штучны інтэлект запамінае неверагодную колькасць нот у самы кароткі тэрмін і потым аналізуе іх. Першыя вынікі — амаль як з чалавекам, — расказвае кіраўнік праекта Міціас Рэдэр. — Але алгарытм удасканалываецца і ў нейкі момант вынік уражае вас. Гэта адбылося некалькі тыдняў таму. І мы задаволены поспехамі». Сусветная прэм’ера 10-й сімфоніі, дапісанай з дапамогай штучнага інтэлекту, адбудзецца ў родным горадзе кампазітара Боне ў красавіку 2020 г.
- Вышэйшым курсам сцэнарыстаў ў рэжысёраў прысвоілі імя Георгія Данэллі, паведамляе «ИТАР-ТАСС». Такое рашэнне было прынята падчас пленума Саюза кінематаграфістаў. Імя рэжысёра непарыўна звязана з курсамі: ён быў выпускніком першага набору Вышэйшых рэжысёрскіх курсаў, потым — мастацкім кіраўніком Вышэйшых курсаў сцэнарыстаў і рэжысёраў, а таксама кіраўніком майстэрняў ВКСР. Вядомасць Георгію Данэллі прынесла лірычная камедыя «Я крочу па Маскве» (1963). Сярод яго іншых работ, якія ўвайшлі ў скарбонку савецкага кінематографа, — «Афоня», «Міміно», «Асенні марафон», «Слёзы капалі» і інш.
- Агляд цікавінак ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Каласы для вечнасці

— Сярод краін Садружнасці па колькасці ўзнагарод за 16 гадоў правядзення конкурсу Беларусь займае першае месца. Сённяшняя сустрэча — даніна павагі майстрам прыгожага пісьменства, літаратарам, кнігавыдаўцам, тым, хто робіць значны ўнёсак у развіццё айчынай літаратуры і культуры.

Беларускае мастацкае слова ўжо шмат стагоддзяў выконвае адну з галоўных функцый: адлюстраванне жыцця народа і яго душы. За гэты час з'явілася шмат твораў, якія складаюць наш духоўны скарб. Сённяшняе пісьменнікі годна працягваюць справу сваіх папярэднікаў.

Пра дзейнасць грамадскага аб'яднання «Саюз пісьменнікаў Беларусі» распавядаў старшыня Мікалай Чаргінец. Ён зазначыў, што творчая арганізацыя сёлета выдала больш за 350 кніг:

— Мы змаглі падняць вельмі важны пласт — дзіцячую літаратуру. Гэта больш чым 100 кніг, якія нядаўна пабачылі свет. Акрамя таго, распрацоўваецца новы напрамак, прысвечаны нашай гісторыі. Імёны больш чым 2000 асоб, якія праславілі краіну, застаюцца пакуль што малавядомымі. Напрыклад, лейтэнант Бурачок, які спрычыніўся да гісторыі Уладзіслава. Нямаюць сярод славянскіх людзей тых, хто мае беларускія карані... Мы прадстаўляем іх асобнымі кнігамі.

Слова, напоўненае высокай духоўнасцю, якое нясе святло, любоў, веру, мае асаблівую каштоўнасць і значэнне ў нашым жыцці. Менавіта яно з'яўляецца асновай выдавецкіх праектаў, што ажыццяўляюць рэлігійныя арганізацыі. На духоўнасці засяродзіў увагу праціерэй Фёдар Поўны, настацель Храма — помніка ў гонар Усіх Святых.

Плённа працуе ў кнігавыданні Беларускі саюз жанчын. Дэпутат палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу

Рэспублікі Беларусь, намеснік старшыні Беларускага саюза жанчын Лілія Ананіч распавяла пра сумесны праект грамадскага аб'яднання і Міністэрства інфармацыі «Сямейнае чытанне», які накіраваны на тое, каб дапамагчы бацькам у выхаванні дзяцей праз кнігу. Выдавецтвы «Мастацкая літаратура» і «Аверсэв» зрабілі гэты сацыяльны творчы праект адным з кірункаў кнігавыдавецкай справы.

— Калі дарослыя чытаюць дзіцяці, то кніга якраз і ёсць тая пучыводная зорка, што дапамагае крок за крокам выходзіць асобу на найлепшых набытках чалавечай думкі, выходзіць высокамаральным наша грамадства... — разважала Лілія Ананіч падчас адкрыцця выстаўкі. — Кнігі, прачытаныя разам з дзіцем, могуць скласці паліцу сямейнага скарбу.

Галоўнай інтрыгай мерапрыемства стала выданне, якое атрымала статус самай запатрабаванай кнігі ў 2019 годзе. Падчас урачыстасці яно знаходзілася пад ручніком на пюпітры ў цэнтры выставачнай залы. І толькі напрыканцы таямніца адкрылася... Творам, які сёлета карыстаўся найбольшым попытам, аказаўся раман Уладзіміра Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім», перавыдадзены ў выдавецтве «Папуры» без цензурскіх купюр. Як абіралі кнігу-пераможцу, распавядаў намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ігар Бузоўскі:

— Напярэдадні адкрыцця выстаўкі Нацыянальнай кніжнай палатай Беларусі, кнігагандлёвымі арганізацыямі быў зроблены аналіз запатрабаванняў беларускіх пакупнікоў друкаванай прадукцыі. Каб падлічыць, колькі кніг і якога аўтара было куплена, мы ўзялі статыстыку OZ.by, Белкнігі, Белсаюздруку, тавараправодных сетак...

Па выніках года былі ўзнагароджаны вядучыя выдавецтвы краіны. Дыплом

Фота Кастуся Дробіна.

за падрыхтоўку і выпуск найбольшай колькасці агульнага тыражу кніг, брашур, метадычнай літаратуры атрымаў Нацыянальны інстытут адукацыі; за найбольшую колькасць назваў выдадзеных кніг, брашур і метадычнай літаратуры — Таварыства з дадатковай адказнасцю «Аверсэв», за папулярнызацыю беларускай мовы праз кнігу, а таксама за прапаганду беларускай літаратуры ў міжнароднай прасторы — выдавецтва «Мастацкая літаратура», за падрыхтоўку і выпуск навукова-папулярнай серыі кніг, прысвечаных 75-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў атрымала дыплом выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», дыплом за распрацоўку краязнаўчай тэматыкі, прысвечанай Году малой радзімы, узнагародзілі выдавецтва «Беларусь». Таксама дыплом атрымала выдавецтва «Папуры» — за падрыхтоўку і выпуск найбольшай колькасці кніг

у 2019 годзе. За актыўную папулярнызацыю беларускай кнігі і чытання дыпламамі ўзнагародзілі ўстанову Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Выдавецкі дом «Беларусь сёння» і Закрытае акцыянернае таварыства «Сталічнае тэлебачанне». Акрамя таго, арганізатары мерапрыемства і выдавецтвы Беларусі ў межах навагодняй дабрачыннай акцыі «Нашы дзеці» зрабілі падарунак гораду-сталіцы Дня беларускага пісьменства ў 2020 годзе Бялынічам Мадзілёўскай вобласці: у дзіцячую ўстанову для дзяцей-сірот і дзяцей, якія засталіся без бацькоўскай апекі, была перададзена бібліятэка дзіцячых кніг. Напрыканцы ўрачыстасці адбыўся прагляд спектакля-мюзікла Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага «Пясняр», прысвечанага народнаму артысту Уладзіміру Мулявіну.

Яна БУДОВІЧ

Стаўка на перспектыву

Унікальны фундаментальны праект «Беларускі кнігазбор», у якім прадстаўлены найлепшыя творы мастацкай літаратуры, айчыннага літаратуразнаўства і гістарыяграфіі, адзначыў своеасаблівы юбілей: днямі пабачыў свет соты том выдання.

Серыя была распрацавана ў Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі. Першы том выйшаў яшчэ ў 1996 годзе — гэта былі выбраныя творы Яна Чачота. Аўтарам ідэі і галоўным рэдактарам стаў пісьменнік, фалькларыст, перакладчык, літаратуразнаўца Кастусь Цвірка.

Упершыню шырокаму колу айчынных чытачоў сталі даступныя грунтоўныя выданні, скампанаваныя пад адной вокладкай, такія як «Беларускія летапісы і хронікі», «Беларуская старажытная літаратура», «Беларусы» Яўхіма Карскага, «Выбраныя творы» Уршулі Радзівіл ды многія іншыя. У культурную прастору вернулася творчая спадчына Усевалада Ігнатаўскага, Максіма і Гаўрылы Гарэцкіх, Вацлава Ластоўскага, Язэпа Лёсіка і іншых рэпрэсаваных пісьменнікаў.

Праект складаецца з трох серый: мастацкая літаратура, гісторыка-літаратурныя помнікі і пераклады замежнай літаратуры. Самай маштабнай сярод іх з'яўляецца мастацкая літаратура: у ёй пабачыла свет 77 тамоў. Юбілейны том выдання (сімвалічна, што ім сталі выбраныя творы пісьменніка, які сярод айчынных лічбца першым, — Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча) выйшаў у свет дзякуючы ў тым ліку і акадэмічнаму выдавецтву «Беларуская навука», якое далучылася да ажыццяўлення праекта ў 2008 годзе.

Падчас урачыстай прэзентацыі госці і ўдзельнікі праекта дзяліліся ўражаннямі ад працы па падрыхтоўцы выданняў да друку. Прафесар Аляксандр

Каваленя зазначыў, што Кастусь Цвірка здолеў аб'яднаць ідэі стварэння «Беларускага кнігазбору» пісьменнікаў і выдаўцоў, дзяржаўных і прыватных, зрабіўшы стаўку на перспектыву. У выніку кнігі, якія выйшлі па яго задуме, аказаліся запатрабаванымі, адзначаны падзякамі многіх грамадскіх дзеячаў.

— Адметна, што падрыхтоўка кожнага тома мае не толькі ўкладальніцкі характар, але і з'яўляецца выдавецка-даследчыцкім праектам, таму кнігі гэтыя — яшчэ і прыклад навуковай тэксталагічнай дзейнасці, — канстатаваў даследчык.

Дзяліўся ўспамінамі і ўкладальнік 100-га тома Язэп Янушкевіч. Ён згадваў, наколькі апантанымі ідэяй выдання гэтых кніг былі людзі, якія стаялі ля вытокаў стварэння серый, як непакіснана яны верылі ў гэтую справу!

Фота Кастуся Дробіна.

Кастусь Цвірка прадстаўляе выданні кнігазбору.

Першапачатковая лічба ў планах выдання «Беларускага кнігазбору» задумвалася роўнай 200. Але ў працэсе падрыхтоўкі стала відавочна, што па-за планам могуць застацца многія літаратары, якія на той момант яшчэ не мелі вялікай папулярнасці — яна прыйшла потым. Прагучалі імёны некаторых сучасных літаратараў, творы якіх абавязкова павінны пабачыць свет пад вокладкай кнігазбораўскіх серый.

Выданне кнігазбору актывізавала цеснае супрацоўніцтва з Беларускім дзяржаўным архівам-музеям літаратуры і мастацтва. Як адзначыла дырэктар установы Ганна Запартыка, мелі месца прэцэдэнты (напрыклад, з выданнем тома Алеся Наўроцкага), калі матэрыялы пісьменніка яшчэ не былі сабраны ў адзіны фонд, а рэдактар прыспешваў: трэба выдаваць чарговы том!

— Магчыма, мы б яшчэ доўга збіраліся рабіць захады па стварэнні гэтага фонду, але дзякуючы настойлівасці кіраўніка праекта Кастуся Аляксеевіча праца завяршылася значна раней.

На ўрачыстасці ўзнагародзілі пісьменнікаў і дзеячаў культуры. Нагрудным знакам імя У. М. Ігнатаўскага былі адзначаны кіраўнік праекта «Беларускі кнігазбор» і ўкладальнік кніг Кастусь Цвірка, намеснік дырэктара Выдавецкага дома «Беларуская навука» Станіслаў Нічыпаровіч. Грамату Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі атрымаў вядучы рэдактар Выдавецкага дома «Беларуская навука» Георгій Кісялёў. Падзяку Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі — укладальніца кніг праекта Лідзія Савік. Граматамі аддзялення гуманітарных навук і мастацтваў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ўзнагароджаны навуковы супрацоўнік і ўкладальнікі выданняў кнігазбору Міхась Тычына, Аляксандр Бразгуноў, Тэрэза Голуб, Генадзь Вінярскі. Адзначылі і многіх іншых удзельнікаў праекта.

Яна БУДОВІЧ

Георгій МАРЧУК:

«Лепш рэальнасці нічога не прыдумаеш»

Твор, здольны забяспечыць адчуванне навізны. Такая характарыстыка, датычная новага рамана Георгія Марчука, будзе правільнай адно таму, што ён мае самае непасрэднае дачыненне да сацыяльных працэсаў і змен у структуры грамадства, якія адбываліся на прыгледу двух дзесяцігоддзяў у новай Беларусі і... з новай Беларуссю. Якраз яна, маладая дзяржава з усімі характэрнымі для маладосці асаблівасцямі, і ёсць галоўная гераіня твора. Ці адна з галоўных. Бо сапраўдныя гаспадары рамана — яго персанажы ў антуражы часу. Ды яшчэ, безумоўна, пазіцыя аўтара. Пра пазіцыю, вядома ж, наўрад ці хтосьці можа сказаць больш дакладна, чым сам аўтар. Такім чынам, гэтым разам мой суразмоўца — прэзідэнт, драматург, лаўрэат прэстыжных літаратурных прэмій Георгій Марчук.

— Наколькі я памятаю, Георгій Васільевіч, вы зацвердзіліся ў літаратуры цыклам раманаў пра Палессе. Цяпер у снежаньскім нумары «Полымя» друкуецца беларускамоўны часопісны варыянт вашага новага рамана. Атрымліваецца, што паміж палескім цыклам і «Мокрым снегам» — паўза амаль у дваццаць гадоў! Чаму так сталася?

— Упэўнены, гэта воля Божая. Тое, пра што хацеў распавесці чытачам, я выказаў у XX стагоддзі ў сваіх васьмі раманах, якія, да маёй радасці, карыстаюцца цікавасцю чытачоў і ў нашы дні. Значыць, здолеў адкрыць у іх штосьці новае, сваё, асабістае... Найперш маю на ўвазе ўласны аўтарскі погляд на сэнс быцця і жыцця чалавека, на гісторыю маёй радзімы. Часам гартую раманы і сам дзіўлюся: як удавалася ў маладыя гады вось так сур'ёзна думаць і так адказна ставіцца да слова.

— Згодная. Напрыклад, раман «Кветкі правінцыі»... Праўдзіва, назіральна. З пранізлівай нотай патрыятызму і любові да маладой радзімы, да яе людзей.

— Дзякуй за добрыя словы. Там мае тэмы, мае сюжэты, мае героі... Мне было трыццаць гадоў. Я ніколі і ні ў кога не пераймаў... Але ж вучыўся: у Івана Пташнікава, Уладзіміра Адамчыка, Уладзіслава Рэйманта. Імкнуўся выказаць свой погляд на свет, на грамадства, на сэнсы быцця чалавека, на яго таямніцы.

— Ніколі не хацелася адступіць ад традыцыйнай формы?

— Не. Разумею, не стаўлю мэтай абавязкова агаломшыць чытача, правакаваць формай і таму падобнае. Я рэаліст. Між іншым, вядома ў свеце імёны зарабілі гэтыя імёны, тобок вядомасць, стварылі найлепшыя свае творы менавіта ў рэалістычнай літаратуры. Гэта немцы браты Ман, французы Балзак, Морыц, палякі Сянкевіч, Рэймант, рускія Горкі, Чэхаў, Талстой, Дастаеўскі, Распунін, украінцы Франко, Стэфанік, беларусы Мележ, Быкаў, Гарэцкі, Колас, Пташнікаў, Адамчык... Іх творы па-ранейшаму выклікаюць цікавасць і, упэўнены, будуць выклікаць! Таму што час у іх і чалавек у гэтым часе апісаны сапраўды таленавіта!

Так. Я рэаліст. І кажу пра гэта з гонарам. Прадстаўнікі майго пакалення — прыхільнікі рэалізму Алесь Жук, Генрых Далідовіч, Уладзімір Саламаха — стварылі знакавыя творы.

— Аднак цяжка не заўважыць, што спектр густаў і ракурс увагі маладога пакалення скіраваны крыху ў іншую плоскасць...

— Маюць рацыю. Мода на постмадэрнізм (дагэтуль толкам не ведаю, што гэта), *поп-фікшн*, фэнтэзі... Скажэнне гісторыі нават... Што тут сказаць? Бадай толькі адно: маладыя павінны прайсці праз гэта! Заходні чытач ад такой аднастайнасці стаіць. Надакучылі бясконцыя касмічныя войны, катастрофы і агрэсіўныя прышэльцы ўжо, па-мойму, і расійскаму чытачу. Думаю, мы, так бы мовіць, да іх у хуткім часе таксама далучымся...

— З гэтага вынікае, што ваш новы раман «Мокры снег» створаны таксама ў рэалістычнай манеры. Пра што ён, з аўтарскага пункту гледжання?

— Усё пра тое ж... Пра чалавека, яго выбар паміж добром і злом, яго ўнутраны свет. Пра супярэчнасці і самацвярджэнне.

— Раман пра сучаснасць...

— Так. Дзеянне адбываецца менавіта ў нашы дні.

— Цікава. У чымсьці нават рызыкаўна: у адрозненне ад гістарычнага персанажа з літаратурным партрэтам свайго сучасніка трэба абыходзіцца больш далікатна. Не кажучы ўжо пра іншыя нюансы.

— Менавіта ж! Доўга я прыглядаўся да працэсаў, якія адбываюцца ў грамадстве. За дваццаць гадоў — шмат

Фота Кастуся Дробава

змен у палітыцы, эканоміцы, духоўнай сферы. Вырасьціў напісаць пра тое, што ведаю больш дакладна. Месца дзеяння — Мінск, героі — прадстаўнікі інтэлігенцыі. Гэта акцёры, музыканты, бібліятэкар, філосаф, драматург... Хто, як не інтэлігенцыя, вызначае духоўны ўзровень у грамадстве! Маю героі імкнуцца разабрацца ў сабе і ўсвядоміць уласнае месца ў новым жыцці.

Дарэчы, адмоўных персанажаў, носьбітаў зла ў рамана няма. Ёсць грэшныя людзі. Кожны па-свойму супраціўляецца абыякавасці, зламыснасці. Ёсць шмат спрэчак пра тое, як жыць, дзеля чаго жыць. У герояў розныя пункты гледжання, і ўрэшце чытач выбірае, хто яму бліжэй... Ёсць і маладыя людзі. Таму раман адрасую шырокаму колу чытачоў.

— Вы так часта ўжываеце слова «герой», што не магу

не запытацца: які ён, сучасны герой, з вашага пункту гледжання? Дарэчы, калі ўкласці ў гэтае слова яшчэ адзін, больш маштабны, сэнс: сучасны герой увогуле здатны быць героем?

— Паняцце «сучасны герой», як па мне, не вельмі актуальнае. Ёсць гераічныя ўчынкі — напрыклад, пры выкананні службовага абавязку. Героі гэтыя людзі? Так. Я не раз казаў, што дастаткова мець сумленне, не здраджаць сваім ідэалам, і ўжо толькі дзякуючы гэтаму ты можаш адчуваць сябе ў чымсьці героем. Ці не так?

— Не надта пафасна?

— Не думаю. Больш за тое, перакананы: пераадолюваць у сабе імкненне да граху, зайздасць, непрыязнасць да людзей — таксама геройскія ўчынкі! Эпіграфам да свайго новага рамана я ўзяў словы Хрыста: «Каб вы любілі адзін аднаго...». Любоў — крыніца радасці і шчасця. Яе шукаюць і героі майго рамана.

— Калі не сакрэт, ці ёсць прататыпы?

— Зрэшты, у вобразе пісьменніка скарыстаў некаторыя рысы характару і светапогляд майго старэйшага калегі. Выкарыстоўваю сінтэз. Увесь сюжэт завязаны на некаторых жыццёвых фактах, але я іх па-мастацку інтэрпрэтую.

Літаратура ідзе ад жыцця, лепш рэальнасці нічога не прыдумаеш.

— Не пытаюся, ці спадзеяцца на ўвагу чытача. Лепш спытаюся, чым спадзеяцца яго здзівіць? Што, па вашым меркаванні, найперш важна?

— Праўда пачуццяў, пераканаўчая логіка паводзін... і думкі... думкі! Вядома, разлічваю на ўзаемаразуменне. Нейкая велізарная, амаль касмічная, ідэя — назавём гэта так, — якая разгадвае таямніцы чалавека, спадарожнічае кожнаму важкаму твору літаратуры. Хачу верыць, мяне пачуюць.

— Можна, пасля вашага вяртання да жанру рамана з'явіліся новыя планы ў гэтым кірунку?

— Адагдалі. Усё ахапіць у адным рамана цяжка. Днямі завяршыў новы раман пад назвай «Першыя ландышы». Таксама пра Мінск і мінчукоў. Атрымалася дылогія. І я напоўніцу адчуваю забытае задавальненне ад працы над раманам...

Інеса ПЕТРУСЕВІЧ

Фота Кастуся Дробава

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

З прыналежнасцю да айчыннай гісторыі

Сустрэкаючыся з землякамі, заўсёды згадваеш нешта адметнае, дарагое, што звязана з радзімай, якую прынята называць маладой, і радуешся, што ў суразмоўцы знаходзіш нешта блізкае, напоўненае цудоўнай атмасферай родных мясцін. І калі гутарым з сённяшнім дырэктарам Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Вячаславам Даніловічам, міжволі ў нашай гаворцы паўстае родны Полацк і наваполацкая дзявятая школа, якую, дарэчы, скончылі ў свой час і мае дзеці.

Як прызнаецца сам Вячаслаў Віктаравіч, у Полацку, у кватэры дзеда, яму аднойчы трапілася кніга Георгія Васільевіча Штыхава «Старажытны Полацк» 1975 года выдання. Гартуючы яе, упершыню задумаўся, у якім старажытным і цікавым горадзе жыве. Сафійскі сабор і Спаса-Еўфрасіннеўскі манастыр, Барысавы камяні, езуіцкі калегіум, куды стаў часта наведвацца юнак, будзілі яскравае адчуванне, што ён жыве на вельмі старажытнай зямлі з багатай гісторыяй і з ёй звязаны лёс уласных продкаў.

Закончыўшы школу, Даніловіч паступіў на гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка і з таго часу гісторыя стала для яго не толькі прафесіяй, але і справай усяго жыцця.

Вось некаторыя моманты яго біяграфіі: настаўнік гісторыі ў наваполацкай школе, вучоба ў аспірантуры па спецыяльнасці «Айчынная гісторыя», абарона кандыдацкай дысертацыі па тэме «Дзейнасць арганізацыі “Змаганне” ў Заходняй Беларусі» работа асістэнтам, старшым выкладчыкам, дацэнтам кафедры айчыннай і сусветнай гісторыі роднай ВДУ. З 2006 года — намеснік дырэктара па навуковай рабоце, з 2010-га — дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі.

Сёння клопатаў у кіраўніка такой установы багата. Вячаслаў Віктаравіч, акрамя выканання абавязкаў дырэктара, бярэ актыўны ўдзел у навуковых даследаваннях, выступае падчас круглых сталоў, на канферэнцыях. Мне не раз даводзілася запрашаць земляка на свае праграмы, і заўсёды было цікава пачуць ад яго многае пра нашу гісторыю, пра славутых сыноў і дачок краю.

Вячаслаў Віктаравіч, напрыклад, распавядаў пра пакручасты лёс Іосіфа Гашкевіча — нашага земляка, вядомага дыпламата, даследчыка Японіі. Таксама, на яго думку, заслугоўвае ўвагі постаць Іосіфа Гурко — генерала-фельдмаршала, вызваліцеля Балгарыі. Шмат увагі Даніловіч удзяляў і ўдзяляе асобе Максіма Танка. Па яго словах, жыццё гэтага паэта і грамадзяніна — цэлая эпоха.

Сёння інстытут, які ўзначальвае Вячаслаў Даніловіч, займаецца даследаваннямі, звязанымі з гісторыяй беларускай дзяржаўнасці. Упершыню на глыбокім тэарэтычным фундаменце нашы навукоўцы асвятляюць многія старонкі мінуўшчыны, якія раней знаходзіліся па-за ўвагай айчынных спецыялістаў.

У нашых размовах Вячаслаў Віктаравіч разважаў і пра пытанні далучэння, у першую чаргу моладзі, да вывучэння гісторыі роднага краю. «Думаецца, трэба пачынаць з самага маладога ўзросту — каб ужо ў дзіцячых садках выходзіла павага да традыцый народа, каб у школах, сярэдніх, вышэйшых навучальных установах веды пашыраліся і цікавасць захоўвалася», — неаднойчы падкрэсліваў ён. А я, слухаючы гэтыя словы, зноў у думках дзякаваў роднаму Полацку за той высокі дух прыналежнасці да айчыннай гісторыі і славы свайго народа, які ён перадаў яшчэ аднаму майму земляку.

Дзе знайсці багацце?

Калі вы не проста марыце адшукаць стародаўні скарб у непраходных пушчанскіх нетрах альбо ў трумах затанулых стагоддзі таму караблёў, але і гатовыя ахвяраваць дзеля гэтага часам і пэўнымі сродкамі на набывццё спецыяльнага абсталявання і эпікіроўкі, выйшці з зоны звыкллага камфорту, то кніга Аляксея Шаўцова «Цень “жоўтага д’ябла”», якая летась пабачыла свет у сталічным выдавецтве «Коларград», — найлепшы дапаможнік у гэтай справе!

Гістарычныя нарысы, якія ўвайшлі ў зборнік, раскрываюць некаторыя таямніцы згубленых скарбаў, распаўядаюць пра схаваныя і неадшуканыя да гэтага часу багацці знакамітых людзей:

цароў, каралёў, розных гістарычных дзеячаў, вядомых разбойнікаў і піратаў. Захапляльныя, унікальныя звесткі з гісторыі пірацтва, расповеды пра саміх піратаў і іх скарбы (у якіх морях ці акіянах затанулі, якія захады і кім рабіліся з мэтай пошукаў і падняцця каштоўнага грузу), легенды пра пірацкія скарбы будучы цікавыя не толькі патэнцыйным «чорным капальнікам», але і шырокай аўдыторыі чытачоў. Хто ў дзяцінстве не зачытваўся знакамітым раманам Стывенсана «Востраў скарбаў»? Між тым не ўсе ведаюць, што гэты востраў мае свайго прататыпа — ім стаў востраў Какос у Ціхім акіяне, за 500 кіламетраў ад маленькай краіны з назвай Коста-Рыка. Адметна і тое, што гісторыя, якая легла ў аснову бессмяротнага твора, сапраўдная. Быў і капітан гандлёвага судна, імя якога лічылася чэсным.

Паказальна, што цёмны бок яго душы ўзяў верх над светлым, як толькі Скот Томпсан убачыў на сваім караблі ў поўны рост статую Мадонны, адлітую з чыстага золата... Праз гады гэтая драматычная гісторыя «гуляла» па ўсіх прыбярэжных забягалаўках, дзе, найверагодна, яе пачуў Стывенсан і ўзяўся за пяро.

Не магла не адлюстравана пад вокладкай кнігі А. Шаўцова і легенда пра аднаго з самых вядомых жорсткасцю і нарабаваным багаццем пірата — Эдварда Ціча, ці Чорнай Барады. Знайшлі сваё месца на старонках і захапляльная гісторыя пошукаў скарба Емяльяна Пугачова, і таямнічы расповед пра схаваныя багацці Сцяпана Разіна ды шматлікія іншыя... Аўтар прасачыў шлях скарбаў сям’і Раманавых, золата Калчака, самай вялікай часткі залатога запаса Расіі. Ёсць у выданні расповеды і пра скарбы, знойдзеныя на тэрыторыі Беларусі. Прыемна сярод іншых сустрэць імя Валянціна Навумавіча Рабцэвіча — значная частка скарбаў, якія захоўваюцца ў фондах айчынных музеяў, у тым ліку і Пояс Вітаўта, прайшлі праз яго рукі. А згадкі пра загадкавыя смерці скарбашукальнікаў, якія трымалі ў руках патрэбныя дакументы і схемы месцазнаходжанняў багаццяў, магчыма, кагосьці прымусяць задумацца над вечнымі пытаннямі, як і пра тое, ці варта прыгаршчы бліскучых каменячыкаў таго, каб страціць самае дарагое — жыццё...

Асобнае месца ў выданні займае раздзел «А вы хочаце нешта знайсці? Некаторыя парады пачаткоўцам», які ўтрымлівае звесткі пра скарбашукальнікаў, пачынаючы

з часоў Кіеўскай Русі. Акрамя таго, аўтар прыводзіць градацыю аматараў пошукаў схаваных скарбаў, апісвае небяспеку, якая спалучаецца з гэтымі пошукамі і дае парады, як яе прадухіліць. У раздзеле «З чаго пачаць і дзе шукаць?» можна знайсці спіс з кароткай характарыстыкай рэчаў, без якіх нельга пачынаць адпаведныя пошукі, а таксама карысную інфармацыю, датычную практычнай і тэарэтычнай часткі пошукаў.

Тэма, распрацаваная Аляксеем Шаўцовым на старонках кнігі з інтрыгоўнай назвай, зацікавіць пачынаючых рамантыкаў, і аматараў гістарычных дэтэктываў, і ўсіх неабыхавых да гісторыі. Не так і шмат падобнай літаратуры ў нас выдаецца. Адзінае, што псуе ўражанне ад чытання, — кепская рэдактарская праца. Скажы кшталту: «О его существовании, стоимость которого сопоставима с золотым запасом некоторых не бедных стран, строится не на голом месте», «О громаднейших, уникальных и неповторимых раритетных предметов Российского Государства, захваченного Наполеоном в ходе его грабительского похода, не знает только совершенно безграмотный человек», «Действия происходили, начиная с периода Средневековья и до наших дней, включая и действующие лица» (стылістыка і правапіс аўтара тут і далей захаваныя) — не рэдкасць.

Але калі ў чытача ёсць мэта і адпаведная ёй матывацыя і цярыліваць, у кнізе ён знойдзе шмат карыснага і патрэбнага, каб пасля ажыццявіць веды на практыцы. Бо «...кладов в Центральной части России, Западной Беларуси и Причерноморской Украине так много, что их должно хватить на всех настойчивых в своём стремлении их разыскать...» — упэўнены аўтар.

Яна БУДОВІЧ

Змрочны сон, журботная вандроўка

Чалавеку неабходна пэўнасць. Ён ставіць перад сабой пытанні, шукае на іх адказы, ствараючы з гэтага само жыццё. Але галоўнае пытанне, якое не дае спакою, — навошта. Магчыма, толькі ў пошуках сутнасці — дзеля чаго нешта рабіць — існаванне становіцца недарэмным хача б у разуменні чалавека. І наадварот: без таго ці іншага цалкам выдуманнага для сябе сэнсу жыццё — проста адрэзак часу, з працягласцю і напаўненнем якога чалавек ніколі не зможа змірыцца.

Віктар Казько — той творца, які адначасова і дае гэтыя сэнсы, і адбірае іх, прымушаючы і згаджацца, і спрачацца. Летась у выдавецтве «Кнігазбор» (Бібліятэчка часопіса «Дзеяслоў») выйшла кніга пісьменніка «Казань пра ката, каторы смяяўся», якая дае магчымасць прасачыць, што ёсць чалавек: у сям’і, у грамадстве, у краіне, у свеце, у сувецце. Няхай гучыць высакапафасна, але пра дадзеную кнігу

В. Казько цяжка казаць у іншым рэчывы.

Амаль цалкам ігнаруючы трыадзінства часу, месца і дзеяння, В. Казько напоўніў твор пачуццямі, уражаннямі, шматлікімі апісаннямі і не заўсёды простымі для ўспрымання фармулёўкамі. Узнікае адчуванне, нібыта чытач праглядае чужы дзіўны сон, шэры і змрочны. Гэтак адпавядаюць і сюжэтная ды кампазіцыйная нястройнасць. Аўтар быццам зачараваны ірацыянальнасцю: нелагічнае ў тэксце пераважае лагічнае. Так, калі казаць пра месці твора, то гэта апавед пра жыццё чалавека, яго змаганні і надзеі. Але В. Казько пераставірае даволі традыцыйны сюжэт і адлюстроўвае пошукі чалавекам сіл, якія дапамогуць выстаяць і дададуць штуршок да лепшага жыцця.

Пераблытаныя знарок паміж сабой міфы, паданні, філасофскія канцэпцыі, архетыпы складваюцца ў адзін пазл — вечны матыў вандроўкі, падарожжа да сябе сапраўднага. Толькі гэтая «сапраўднасць» інтуітыўная: «...бо такое яму ўжо наканаванне: больш здагадвацца і адчуваць, чым ведаць». Дапамагае герою, як бы гэта ні было дзіўна, кот, адзін з галоўных герояў з даволі спрэчнай мянушкай Біч (былы інтэлігентны чалавек). Магчыма, у ёй была патрэба, каб азначыць не толькі асяродак, з якога ён пайшоў, але і сутнасць сучаснага грамадства. Гэты кот ратуе героя ад смерці і наладжвае сувязь з істотамі, якія лічацца гаспадарамі зямлі, — Цмокам, Русалкай, Лесавіком...

І ўнутраныя маналогі галоўнага героя, і аўтарскія філасофскія роздумы вельмі цяжка аддзяліць адно ад аднаго: герой і аўтар размаўляюць адначасова. Ды і «Казань пра ката, каторы смяяўся» — кніга ўва многім аўтабіяграфічная (страта сястры і маці, жыхайны і пасляваеннага часу і інш.), у прыватнасці — боль маленькага хлопчыка, які адмаўляе сябе і не можа сабе дараваць. А віна — яго існаванне: «Але свядомы, сумленны чалавек і вінаваціцца толькі таму, што ў яго ёсць сумленне. <...> І ён ужо даўно зросся з брыдотнай падняволенасцю жыцця на гэтым свеце. І толькі на самоце, на маладзіку і ў поўню, калі Месяц мроіў і вінаваціўся зямлёй і зямным, быў не здольны супакоіць у сабе чалавека, збыць, забіць, задушыць таго маленькага і пякуча правільнага і праведнага хлопчыка, якім пачаў свой зямны шлях».

Найбольш значную ролю ў тэксце сапраўды адыгрывае памяць — без захавання спадчыны будучыня немагчыма. Але пісьменнік не верыць у чалавека: найбольш уважлівы ён да свету прыроды і свету мёртвых. Тут варта згадаць адносіны галоўнага героя з бабуляй, якая яго гадала і неаднаразова ратавала ад смерці. Менавіта ў яе вобразе пісьменнік сканцэнтравані сілы прыроды і сілы царства памерлых. У той дзень, калі яе не стала, герой не мог знайсці сабе месца, быў за тысячы кіламетраў ад бабулі. А калі праз доўгія гады наведаў кладзі, то не змог знайсці магілу. Толькі пасля доўгіх блуканняў яго сын знайшоў яе: партрэт, гады жыцця і імя былі тыя ж, але прозвішча іншае. Гэты знак, пэўны дыялог з іншым светам падказаў герою, што памерлым дастаткова сачыць за роднымі, большага збліжэння яны пазбягаюць.

Шматслойнасцю сэнсаў, адносінамі да часу і прасторы, няяснай структурай проза В. Казько падобна да прозы сучаснага рускага пісьменніка з Казахстана Анатоля Кіма, якую, дарэчы, некаторыя даследчыкі параўноўваюць з метадам магічнага рэалізму. Варта адзначыць, што прытчывасць і першага, і другога зразумее далёка не кожны. І нават немагчыма даць адказ на пытанне, колькі і якой літаратуры павінен прачытаць чалавек, каб зразумець і, галоўнае, адчуць закладзенае ў «Казань пра ката, каторы смяяўся». Бо гэтае закладзенае — вынік успрымання свету аўтарам (успрымання, дарэчы, трагічнага). І як герой доўга не мог расшыфраваць знак, які паднесла яму жыццё, так і гэтая кніга доўгі час можа заставацца незразумелай і неразгаданай — не з-за ідэі, а з-за ўсіх дэталей і згадак, што складаюць аснову.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«Будоўля — наша жыццё...»

Два асноўныя складнікі паэзіі Алеся Камоцкага ў зборніку выбранага «Не як так», які пабачыў свет да 60-гадовага юбілею творцы, — гэта сузіранне і (сама)іронія. Каго больш у асобах аўтара і лірычнага героя — лірыка ці філосафа, — пытанне невырашальнае. Гэтыя два пачаткі, як вада ў злучаных паміж сабой сасудах, перацякаюць адзін у другі амаль незаўважна:

*Я супраць узнятых рук,
Бо зведаў ад іх пакут.
Хто супраць узнятых рук?
Я першы падняў руку.*

Лірычны герой, нават закаханы, не можа аддацца на ўсе сто гэтакім найсвяцейшаму пачуццю — ён глядзіць на аб’ект жарсці (дакладней, сузірае яго) скрозь прызму іроніі, ведаючы з уласнага багацця досведу, што чаго насамрэч варта:

*Калі ласка, будзь сама сабою,
Не гуляй у лепшы варыянт,
Бо яно не падзе спакою
І не можа нечаму спрыяць.*

Самае істотнае адкрыццё, да якога прыйшоў аўтар метадам пакутных спроб і бясконцых памылак, — няновае, але кожны мусіць прыйсці да адпаведнай высновы сваім шляхам. Самы цікавы чалавек, які заўжды будзе для цябе значны і актуальны, які ніколі не кіне і не здрадзіць, — гэта ты сам. Таму толькі сябе і варта даследаваць, вывучаць, удасканаліваць. Пошукі і вандроўкі ў мікракосмасе лірычнага героя — лейтматыў зборніка. Імпануе, што аўтар не баіцца нікога расчараваць, галоўнае, сам у сабе ён ніколі не расчаруецца. Хіба што канстатуе чарговае пытанне, адсутнасць адказу на якое зусім не замянае пачувацца гарманічным ды шчаслівым:

*Мы ведаем, дзе дрэнна
З таго, што перажылі,
Але ж чаму нязменна
Зноў на памылкі хіліць?*

Для шматлікіх твораў Алеся Камоцкага характэрны тыповы прыём: лірычны пачатак настройвае на высокае пранізлівае гучанне, сур’ёзнае ўспрымання і адпаведнае ўзвышанае завяршэнне. Але аўтар ідзе зусім

не тым шляхам, які «прадбачыцца» чытачу, і ў гэтай нечаканасці свая асалода, сваё замілаванне і ўсмешка:

*Старая плошча.
Дрэвы. Брук.
Дамы абапал
з мокрых цэглы.
З аднаго боку
процьма мух.*

*Смярдзіць
карболкай процілеглы.
Побач з асобай лірычнага героя ў творах Але-*

ся Камоцкага ёсць і іншыя значныя вобразы. Самы галоўны з іх — шлях і ўсё, з чым спалучана падарожжа: вецер, крокі, сцюжа, лужыны, дождж, пачуцці, жаданні, дзверы, сэнс, памяць, сляды. Пору года выступаюць як душэўныя ці эмацыянальныя станы лірычнага героя. Сярод іх вылучаецца восень: у ёй найбольш утульна і цёпла. Зіма ў творах сведчыць пра замірэненне з сабою і лёсам, лета — сінонім бессэнсоўнай мітусні, вясна — хлусні ды падману і пустах надзей...

А найбольш удалымі, дасканалымі і лагічнымі бачацца лаканічныя чатырохрадкоўі, дзе найлепш раскрываецца асоба аўтара: без складаных канструкцый, награванняў сэнсаў, да сутнасці якіх яшчэ трэба дакопвацца, блукаючы ў слоўных лабірынтах. Яны ясныя і яркія, як зоркі ў чорным бяздонні неба. І хоць аўтарскія высновы не дадаюць аптымізму і адцяпля тых «зорак» нельга сагрэцца, усё ж радуе, што агульначалавечая «проблема» знайшла сваё слоўнае адлюстраванне, па-мастацку ўвасобіўшыся ў зразумелым канкрэтным вобразе:

*Будоўля — наша жыццё.
І ў жорсткім рытме стварэння
мы робім вышэй за ўсё
сцяну непаразумення.*

Хай будзе якой заўгодна высокая сцяна непаразумення, але творчасць, вобразы і метафары — той мост, які злучае людзей, ідзе ад сэрца да сэрца. Ён пройдзе скрозь любыя муры, пераможа самыя бяздонныя прорывы і перасягне найвысачэзнейшыя хмарачосы...

Яна БУДОВІЧ

Святкую перамогу светлыні...

Паэтычны талент Яўгеніі Янішчыц шматгранна перададзены ў першых двух тамах выдання «Яўгенія Янішчыц: творы, жыцццяпіс, камментарыі». Аднак застаюцца невядомымі для сучасніка тыя вершы, якія пабачылі свет пры яе жыцці толькі ў газетах і часопісах або па розных прычынах засталіся ў аўтографах, машынапісах, захоўваюцца ў БДАМЛМ, Літаратурным музеі Яўгеніі Янішчыц ці ў сямейным архіве аўтаркі. Гэтыя творы надрукаваны ў новым, 3 томе выдання, унікальнасць якога ў тым, што сярод амаль 780 прадстаўленых твораў каля 360 чытач убачыць упершыню (большасць з іх публікавалася пры жыцці паэтэсы ў перыядычных выданнях, а некаторыя расцэжывалі ў публікацыях ужо пасля яе смерці). Што гэта за творы?

«О, як аднойчы страшна стаць вялікім, / Застацца з самым дзіўным на адзін», — разважала Я. Янішчыц у вершы «У новым доме», які напісаны недзе ў 1966 годзе. Юная паэтэса, вельмі амбітная, мэтанакіраваная, рамантычна настроеная, як бачым, марыла стаць «вялікай», застацца ў гісторыі. Яе прыцягвалі лёсы людзей адораных, незвычайных, якія былі для яе арыенцірамі, настаўнікамі па жыцці. Стан, калі «зноў кіпіць, бунтуе кожны нерв», — гэта адзіна магчымы стан існавання, і ў яго не трэба было ўваходзіць штучна, ствараць для яго асаблівую ўмову. Яўгеніі Янішчыц было дадзена заставацца на вастрыні натхнення заўсёды, пры любым надвор'і і любых абставінах:

...Была трава. Трава цвіла.
Яна й цяпер калышавіла.
Складала ж так, як і жыла.
Жыві цяпер, як пішавіла!

У апошнія гады жыцця паэтэса працавала над новым паэтычным зборнікам «Твая прысутнасць» і напісала для яго больш за 200 вершаў. Некалькі падборак тэкстаў з новага зборніка яна паспела апублікаваць, аднак большасць твораў можна будзе пабачыць упершыню менавіта ў гэтым выданні. Перад чытачом паўстануць вершы з неапублікаванага зборніка з ідэйна-тэматычнымі вектарамі ў новыя вымярэнні жыцця, у нечым падобныя і ўсё ж больш адрозныя ад паэтычных тэкстаў папярэдніх зборнікаў Яўгеніі Янішчыц. І яны вартыя адкрыцця няхай сабе і праз 30 гадоў пасля смерці паэтэсы, бо ў гэтых творах пульсуючая думка, эмоцыя высокага напалу, грамадзянская незаспакоенасць.

Важна падкрэсліць, што многія вершы, напісаныя ў канцы 1980-х гадоў, напярэдадні значных дэмакратычных зрухаў і змен у грамадскай і палітычнай сістэмах, увабралі клопаты і перажыванні свайго часу. А таму ў вялікай колькасці паэтычных твораў з'явілася сацыяльная завастраснасць, паўстала праблема адказнасці асобы за пабудову той новай рэчаіснасці без таталітарнага ўдзёску партыйнай сістэмы, якая будзе перададзена ў спадчыну дзецям: напрыклад, у вершах «Ці гэта мы?», «Чаша», «Я гляджу, як будзе горад», «Зямля», «Меней — варожасці. Болей — сумлення...», «Толькі сэрца і сонца!» і інш. Безумоўна, у творах Я. Янішчыц маральны фактар прэваліраваў ва ўсіх ацэнках дзеянняў чалавека, яго пераўтварэнняў. Нельга будаваць новую рэальнасць без захавання чалавечнасці, без гуманізму, цэнтрызму асобы ва ўсіх пачыненнях, пра што забывалі ў каламуці перабудованых працэсаў. Таму, апынуўшыся ў сітуацыі змены сацыяльнай і палітычнай парадыхны, у замесе старых парадкаў і новых ініцыятыў, паэтэса разгубілася:

... Я трапіла ў якое ліхалецце,
Мой родны край, мой пракаветны кут?
Замала я жыла на гэтым свеце,
Замнога пунт спазнала і пакут.
Яе апошнія творы адлюстравалі самую супярэчлівую працэсу самаідэнтыфікацыі. Яўгенія Янішчыц быццам па-новаму ўпісвала сябе ў рэальнасць са зменнымі каштоўнасцямі, з пастаўленымі пад пытанне былымі аўтарытэтамі, нібы правяраючы зноў і зноў, ці правільна яна жыве, ці патрэбна яе слова людзям:

...Плацім кроў за ўзнёслыя крылы,
Ўсё за тое, каб шчырым быў свет.
Не давай сваё сэрца для крыўды,
Будзь гранітным, як камень, паэт!
Усё існаванне паэтэсы падпарадкавана мастацкай дзейнасці: свядомасць усё больш адрываецца ад «тут», губляе з ім сувязь, сягаючы ў высі, дзе і нараджаецца, і жыве, і просіць працыю яе Песня. Тэма паэта і паэзіі, якая канстантай прайшла ад першых да апошніх твораў Я. Янішчыц, — для яе быццёвая, экзістэнцыяльная. Паэта няма па-за прасторай існавання яго Паэзіі. Няхай гэта можа падацца празмерна патэтычным і рытарычна абагульненым, але ў размове пра паэзію Яўгеніі Янішчыц заўсёды прыходзіш

да высновы, што Паэт роўны свайму Твору, з ім самаідэнтыфікуецца, у яго пераўтвараецца. Быццам песня, што стала кроўю, напаўняе не толькі галоўную артэрыю ў арганізме, але і «арту голасу майго». Феномен Я. Янішчыц заключаецца ў наданні паэзіі ролі жыццяпісу. Яна сама шукае найменні для ўласнай Песні, імкнецца адчуць межы, да якіх можа памкнуць і якія можа дасягнуць яе Слова, усвядоміць глыбіню, якую яно можа наталіцца:

...Як зорна, холадна і цёпла
У вершах тых, дзе я жыў!
...Ды — пытаюся. Я — допыт
Над сабой. І над радком!

Унікальнасць паэтычнага голасу Яўгеніі Янішчыц — у шчырасці, звышадкрытасці, спавядальнасці, што на пэўных этапах становіцца самаабмежаваннем. Шчырасцю не толькі правяраецца напісанае — гэта камертон яго гучання, але без яе прысутнасці тэкст не можа матэрыялізавацца, нарадзіцца. «Іду чытаць свой боль на сцэну», — піша аўтарка, маючы на ўвазе не толькі плядоўкі літаратурных вечарын, але і сцэну жыцця, на якой паэт рэалізоўваецца праз сваю паэзію. Вершы, напісаныя ў апошнія гады жыцця, напоўнены асаблівай энергіяй пошуку, скіраванай на самаасэнсаванне праз прызму ўласных перамож і паражэнняў у творчасці, якая і ёсць яе чалавечая экзістэнцыя. Яўгенія Янішчыц не ставіць гамлетаўскага пытання «Быць ці не быць?» у паэзіі, па-за творчасцю яна не існуе, таму да апошніх яе дзён «прадаўжаецца сэрцаразрыў».

«Якая я?» — гэтае пытанне завастрала прагучала ў зборніку «Пара любові і жалю» (1983), аднак адказ на яго паэтэса шукала са шчаслівага юнацтва. Кожнаму чалавеку важна ўпісаць сябе ў пэўныя самаідэнтыфікацыйныя каардынаты, а тым больш важна гэта здзейсніць творцу, абазначыўшы прастору бытавання яго Слова. «...Нездарма ў лірычныя паэты / Запісаў навекі лёс-дзівак», — паставіць сама сабе дыягназ Яўгенія Янішчыц па «сімптома» ўласнай песні. У любым слоўніку, энцыклапедыі ці падручніку па тэорыі літаратуры сустрэнем вызначэнне, што лірыка — від паэзіі, у якой выяўляюцца асабістыя настроі паэта пры перажыванні эмацыянальнага элемента надразумовым. Але ў дачыненні да паэзіі Я. Янішчыц гэта не проста эмоцыя, а эмоцыя ў яе звышнапружанні, высокім градусе, крайнім абвастрэнні, поўным напале і г. д. Лірычная паэзія Яўгеніі Янішчыц — з'ява непаўторная і ўнікальная ў сваім родзе: эмацыянальна-пачуццёвае выяўленне аўтара/лірычнай гераіні застаецца на вышыні маральнай

чысціні, чалавечага высакародства, шляхетнай уважанасці. Яна не дазваляе сабе пераступіць мяжу, за якой побыт з нізкасортнымі стасункамі і цялеснымі ўцехамі. Асабістае лірычнае не абрастае дробязным, выпадковым, шараговым, а ўтрымліваецца на вышыні святла:

...Па-над аркушам вякую,
Размяняўшы суткі й дні,
І ваюю.
І святкую

Перамогу светлыні.
Такім чынам, лірыка Яўгеніі Янішчыц — гэта святло яе душы, увасобленае ў паэтычныя радкі. Таму не прыгнятае нас яе самае балючае слова, і захоўваюць жыццесцвярджальнасць самыя шэрыя настроі, бо за імі — пазітыўная Муза любові да жыцця (нават пры наяўнасці факта парадаксальнай неадпаведнасці гэтай высновы жыццёваму фіналу паэтэсы). Але парадаксальнасць не такая і моцная, бо любоў да жыцця часткова ўраўнаважваецца і радкамі, накіштам наступных:

... — Куды ж табе у гэтакую ноч,
Зняверанай і кволай?
— На нябёсы.

«На нябёсы» — як прыговор самой сабе, зняверанай і кволай. І пра гэтую разгубленасць перад жыццём, параненасць людзьмі, адзіноту і боль Я. Янішчыц вельмі адкрыта і гаротна гаворыць у вершах «Так з мухі вылепяць слана...», «Я гордая, да фальшу я — спіною...», «Роздых», «Паводле ранейшага верша» і многіх іншых, прадстаўленых у трэцім томе выдання. «Востры жалю» прайшоў праз многія паэтычныя радкі вершаў Я. Янішчыц, яе «боль і мелодыя жыцця» не пакідаюць абыякавымі многія пакаленні чытачоў. А вось чалавечая і паэтычная гордасць і годнасць, «нібы скразная рана», былі не толькі выражэннем адпаласці жыцця, але і пакараннем: словы, выказаныя ў творах, павінны былі заставацца «нацятымі, нібыта цеціва», прычым нацятымі чуйным, чыстым сумленнем, адмаўленнем ад многіх чалавечых радасцей. У сілавым супрацьборстве добра і зла існавала Муза Янішчыц, і гэтая барацьба ў розных перыяды набыла розныя колеры. «...Заплакаць ці шалёна засмяяцца / На грані чорна-аспіднай жуды?!» — задавала паэтэса рытарычнае пытанне напрыканцы жыцця. Аднак чорная жуда перамагла. І ўсё ж... «Праз шыпы, праз нявер'я драгты — / Да былінкі мой шлях, да — Быліны!», і праз дзесяцігоддзі пасля смерці Яўгеніі Янішчыц гэты шлях доўжыцца. Не бывае замнога «сэрца і душы» ў вершах, і гэта даказвае творчасць таленавітай паэтэсы, якая раздарыла сэрца і душу сваім творам.

Святлана КАЛЯДКА

Калейдаскоп з сюжэтамі

Некаторыя выкладчыкі на пісьменніцкіх практыкумах адпраўляюць навучэнцаў шукаць натхненне на вуліцы. Такое практыкаванне скіравана на тое, каб творчы чалавек прывучыўся хаця б часам глядзець на свет праз прызму свайго творчасці. Тое, што раней было простым і незаўважным, можа стаць кропкай, у якой пачынаецца іншы свет — свет твора.

Калі чытаеш «Казкі сталічныя» Адама Глобуса («Кнігазбор», 2018), ствараецца ўражанне, што аўтар выцягваў гэтыя казкі са структуры гарадоў, якім яны прысвечаныя, разгортваў невядомыя сюжэты з таго, як выглядаюць людзі і вуліцы, з урыўкаў размоў, выпадковых дэталей. Дарэчы, ні ў адной з гэтых караценькіх казак нельга зразумець, ад чаго менавіта адштурхнуўся аўтар. Сюжэты быццам вырастаюць з-пад зямлі, каб напаткаць чытача ў цёмнай падваротні, і месца ў іх насамрэч амаль не апісваецца.

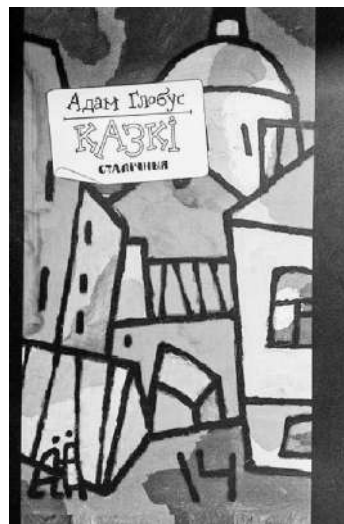
Сюжэты і самі па сабе даволі нечаканыя, непрадказальныя і вельмі імклівыя. За кошт памераў і наўмысна спрошчанага стылю апаведу ўсё чытаецца вельмі хутка і не пакідае ніякіх недаказанасцяў. Слова «казкі» падыходзіць гэтым творам вельмі ўдала. Кожны тэкст — гэта замкнёнае кола. Дзіўнае і фантастычнае з'яўляецца з нікуды і знікае, быццам яго не было або, прынамсі, вяртаецца да пачатковай кропкі, і далей свет ідзе па звычайным сцэнарыі. Свет, у якім адбываецца дзеянне, сучасны і ўсім вядомы. «Ніхто не змог пераадолець здранцвенне і зняць метамарфозы хаця б на тэлефон»; «Старая карга пайшла да гаспадара могілак і папрасіла ўваскрасіць Анжэліку. Гаспадар запатрабаваў велічэзныя грошы за свае паслугі, а калі Маргарыта пагадзілася іх заплаціць, ён сказаў, што нават з вялізнымі грашымі ў яго не б'е лічба ў бухгалтэрыі. Не б'е, бо не

хапае цела!» — аўтар адпускае тонкія кпіны ў адрас рэчаіснасці, і на гэтай нітцы іроніі і трымаецца сувязь са звычайным жыццём. Сапраўднае — фон, фантастычнае — падзея.

Добрая рыса, якая адрознівае гэтыя тэксты ад таго, што мы звыкла называем казкамі, — гэта адсутнасць маралі і падзелу на добрых і дрэнных персанажаў, добрых і дрэнных сілы. Хаця чорнага і белага ў сімвалічных каляровых загаловах хапае, але і іншых адценняў шмат. Дарэчы, гульня з колерам, якая быццам не мае канкрэтных падтэкстаў, выклікае асацыяцыю з авангардным выяўленчым мастацтвам. Падмацоўвае яе фрагментарнасць, гіпербалічныя вобразы. Але такая стракатасць і стылістычная спрошчанасць не замяняюць заўважачы розныя абліччы смерці, магіі, злых сіл. Даволі часта ў тэкстах паўтараецца матыў дваініка: персанажы сустракаюцца з самімі

сабой, толькі іншымі. І, як бывае ў казках, усе гэтыя сілы не толькі існуюць побач з чалавечым светам, але і ўспрымаюцца як нешта звычайнае і натуральнае, што не перашкаджае і не можа нашкодзіць чалавеку.

Аўтар аб'ядноўвае эстэтыку абсурду, дзіцячай казкі, містыкі і экзістэнцыяльных сімвалаў. І пры гэтай разнастайнасці творы атрымліваюцца прыемнымі для чытання, спакойнымі — інтрыга або канфлікт не паспяваюць разгарнуцца ў абмежаваным аб'ёме. Калі б хтосьці ўзяўся наўмысна разгортваць кожную казку ў асобны вялікі твор, яны раскрыліся б як жахалкі або гарадское фэнтэзі, але тая выкшталцоная завершанасць, якую яны маюць у цяперашнім выглядзе была б страчана або расцягнута. Што дзіўна, пры няспынным пераскокванні з аднаго сюжэта на іншы чытальнік амаль медытатывуе. Толькі замес таго, каб назіраць за сваімі

імклівымі думкамі, глядзіш у калейдаскоп з фантазіямі. Вядома, складана сказаць, што гэтыя тэксты — спрэс практыкаванні, але іх чытанне натхняе на разважанні: хоцяцца паглядзець праз калейдаскоп на сваё жыццё, на людзей, якіх выпадкова бачыш на вуліцы, разгледзець нейкую дэталю і, зачэпіўшыся за яе, стварыць уласны сюжэт.

Дар'я СМІРНОВА

Васіль ЗУЁНАК

Літаратура

Была б натура,
А літаратура
Заўжды прыходзіць,
Каб ёй нашкодзіць,

Каб крыжавому
Аддаць прысуду,
Каб па жывому —
На ўцеху людю,

Каб гаварэннем
Так перайначыць,
Што пры стварэнні
Сам Бог не бачыў...

Мінус 40 — па Цэльсію...

Зуб на зуб не трапляе,
Танцаць змушана сківіцы... —
Ён не той вам, што ў маі
Марозам прыкінецца.

Награфіць сваё прозвішча
Ён на твары вам цэліцца:

Не мароз, а марозішча! —
Сорак з гакам па Цэльсію...

Дзякуй Богу, што гэткаму
Не ішчадруе вакансіі:
Прарываецца зрэдку ён, —
Двойчы з ім сустракаўся я.

Першы раз, калі фінская
Нас вайна рыхтавала
Да вайны, што дзяцінства нам
Назаўжды абарвала.

А другі раз — на старасці
Меў я выклік палярны:
Наваліўся ён з ярасцю
На жывыя ахвяры.

Нібы сэрца ішляное —
Злёту ўпала сінічка,
Верабей — той са мною
На суседства разлічваў...

Люта браўся марозішча —
Паспрабуй запярэчыць...

Колькі ж будзе пагроз яшчэ
Несці ён з халадэчай?..

Знаю: будзе і трэцяя
Яго царства адмеціна —
Назаўсёды, навечна, —
Як закрыецца вечка...

Вось тады перад вамі,
Птушкі, дрэвы і людзі,
З кім трываў ратаванне,
Памалюся аб цудзе.

У смяротнай кашулі
Выглядаць буду молада, —
Аб жыцці не прашу я —
Свет бы засціць ад холаду...

І позна мы прыходзім да высновы:
З тых вузкіх сцежак і дарог якраз
І тчэцца ён, рэальны шлях жыццёвы.

Добры знак

У свет над Нёманам,
Дзе вырас,
Званю — вясковец гарадскі,
Цікаўлюся, ці з выраю
Дамоў вярнуліся іпакі.

Мой суразмоўца, птушак хвалячы,
Згадаў паводку, першы гром.
Дыхнула ветрам свежым з далечы,
Зямлёй, акропленай дажджом.
І сэрца ўжо мацней забілася,
Для думак светлых — добры знак:
Чуваць і па маім мабільніку,
Як недзе там спявае іпак.

Усхваляваны песняй ічыраю,
Бяру на станцыі білет,
Каб з гарадскога выраю
Хутчэй вярнуцца
Ў родны свет.

Прытча пра ішчасце

Хадзіла ішчасце па свеце,
Спрыяла бацькам і дзецям.

Хадзіла кругамі, не прама —
І правалілася ў яму.

Плывуць-бягуць праз нас папераменна
Хвіліны радасці і беды са слязьмі —
Што лёс падкіне, тое неадменна,
І хочаш ці не хочаш, а вазьмі.

Прымаю ўсё: згараю-палымнею,
І кіпень слёз сцякае ручайком,
У адзіноце сцішана нямею,
Ды раптам узрываюся радком.

Ён — мой ратунак і маё прычасце.
Я — зернейка з сявёнкі незямной
І не магу пад злівамі прапасці,
Пакуль гаворыць Сейбіт мой са мной.

Ва ўсім залежу ад Ягонай волі.
Настала восень — выспеў ураджай.
Частуйцеся, смакуйце — аж да болю...
Нароўні з пеклам раскашуве рай...

Біўся голуб у шкло...

Малады неразумны голуб
Пераблытаў акно з гняздом,

Знявернасць

Звезда печальная, вечерняя звезда...
А. С. Пушкін

Падманы ў масках цыцэроніі,
Душа нямеє ў клетцы птушкаю, —
Ні талісманаў, ні гармоніі...

Вазьму ды пачытаю Пушкіна...

Прастора й час... Я колькі ні пытаў
У гэтай бездані, што мы назвалі небам:
А што, скажы, — што за табою, там,
Дзе ўсё для нас нібы пустэча й небыль?..

І як іх уявіць? Прастора й час...
Бясконцасць як адсутнасць?
Вырак людзям? —
Што ўсё было раней, было без нас,
І ўсё пазней, без нас, таксама будзе...

Асыпаецца маё неба,
Шэпча восеньскія псалмы:
Знаць і мне, як лістоце, трэба,
Што з зямлёй паяднаемся мы.

Ападае журба залатая
Як замова, як часу прысуд, —
Вольны вецер жыццё замятае,
Што давалася не для пакут...

Што давалася іменем веснім
І зарукаю радасці мне...
Што з мінулым ужо не ўваскрэсне
І што з будучыняй абміне...

Сустракай жа, прымі як сына,
Не адрынь мяне, маці-зямля, —
Я цябе для нябёс не пакіну,
Каб мяне ты гукала здаля.

Сядзела ціха ў няволі,
Бо ішчасце не плача ніколі.

Прыходзілі людзі, ды ішчасцю
Ніхто не памог у няшчасці.

Прасілі, замёрышы ў чаканні,
Каб споўніла іх жаданні.

Яно і цяпер, у яме,
Спрыяла ўсім, як у храме.

Праходзіў тою дарогай
Вандроўнік — з кайстрай убогай.

Памог ён, спагядлівы сáмы,
І ішчасце вылезла з ямы.

Пытаецца, чым addзячыць,
Бо збаўца з гаротнікаў, бачыць.

Сказаў: ёсць хлеб і да хлеба,
А болей — нічога не трэба.

І рушыў сваёю дарогай
Вандроўнік — з кайстрай убогай.

Ішоў чалавек і не ведаў,
Што ішчасце бяжыць за ім следам.

У памяці нейкі абрыў.
Не помню, паніклы ад гора,
Ці маме я вочы закрыў,
Калі адлятала да зорак.

Па-рознаму мы жывём,
У тым і гэтым патрэба —

Што сарвалася ў непагадзь долу...
Мне па сэрцы — нібы лязом...

Шкло двайное, закрыта фортка —
Памагчы яму чым і як?
Ён калоціцца, плача горка,
А ў мяне за рабром — смылак...

Так пяхэ, разрывае болем,
Быццам бы не галуб за шклом,
А чыясьці душа ў няволі —
Ува мне, нада мной, вакол...

Прылятаў вечарніцай, к ночы,
І сягоння ад ранку тут.
Ён аб чым мне крычыць-прачыць
І жалліва хрыціць: рату-у-й!

Крыльцы поміць і б'еца грудкай,
Дзубай стукае... Як мне быць
У самоце маёй нялюдскай?..
...Адляцеў... Не магу забыць...

Нам цяпер і адна дарога,
І не знаць, дзе пачатак, дзе скон:
Будзе доўгіх і цяжкіх многа
Для жыцця ў нас вякоў, — як дзён.
І нябесным пакорная снам —
Вечнасць хай пазайздросціць нам!..

А могільнік у нас на вышыні дзяржаўнай:
Сто метраў ад яго — маяк трыянгуляцый.
Вышэй за іх, бадай, быў з вежаю пажарнай
Былы касцёльны гмах — ахвяра інкарнацыі.

Ды ён тут ні пры чым пры гэтых дзвюх вышынях:
Ён з тых, каго багор уладны не нялегаваў —
Яго на новы лад Саветы пераішылі,
А гэтыя — агню і ўладзе не падлеглыя.

Што праўда, першы больш не служыць картаграфіі,
І артылерыя патрэбы ў ім не мае,
А вось другі — працуе, як па графіку,
І круглы год насельнікаў прымае.

Дазволу не пытаецца ні ў кога ён,
І месца «вертыкаль» тут не браніруе:
Усіх тут на руках адной дарогаю
Раз у жыцці нясуць — да райскіх выраяў...

Ды гэтых рук, відаць, не ўганаруся я:
Клады — хоць і ў зямлі — мяне чакаюць іншыя..
Няма жывых, дык мёртвым памалюся:
Прыедзьце па мяне — а вось не буду лішні я?..

І мама ноччу і днём глядзіць з далёкага неба,
Спрыяе нам на зямлі У час трывогі і болю,
Каб мы спакойна жылі, Не скардзіліся на долю.
Я памяць сваю варушу — І вочы родныя, бачу,
Усмішкай лагодзяць душу, Цямнеюць ад ціхага плачу..
У свеце сонца, дажджу Знаходжу палёку і ў скрусе:
З удзячнасцю ў неба гляджу — І Богу, і маме малюся.

У зоне адчужэння

Міколу Мятліцкаму
Спрадвек людзей хавалі, а цяпер
Хаваем вёскі — вуліцы і хаты,
Дажджу і сонцу яснаму не рады
Усе — і чалавек, і птах, і звер.
Жывём часова, быццам напавер,
Вайна ў мінулым, а такія страты —
Душа самотная баліць і ў святы,
Трывожыць радывацый замер.

У Мінску, ля чарнобыльскага Храма,
І ты, паэт, сіроцішся таксама.
У зоне адчужэння паплавы,
Палі, лясы, сады — у майскім цвеце:
Ты — памяць іх, ты — голас іх жывы
І на Радзіме тут, і ў цэлым свеце.

Мікола МАЛЯЎКА

Па-новаму ўсё бачыцца здаля

Па-новаму ўсё бачыцца здаля
Цяпер, у век тэхнічнага прагрэсу,
Праз часу і наіўнасці завесу.
Хадзіў па сцежках і дарогах я
І сам пратоптаў, шырыў іх пасля
Па цаліне — траве, пяску і снезе
У родным краі і ў карэльскім лесе,
Не адпускала ў ма́раў свет зямля.

О, як нясцерп хацелася калісьці
На біты шлях, прамы і шумны, выйсці!
Вяртае памяць да вытокаў нас,

Надзея САЛОДКАЯ

Пра ўсё...

Усё пра сны, бяссонне, успаміны,
Пра шоргат ценяў-зданяў на сцяне...
Учора адурманілі язімы,
А заўтра дожджык хвостка лупцане...

Фота Кастуся Дробавога

Наталля КАНСТАНЦІНАВА

— Я забіў сваю жонку і не ведаю, як жыць далей!

Калі ён прамовіў гэта, я адразу паверыў і засумняваўся, ці маю права яму дапамагаць. Але ж і звяртацца ў паліцыю мне таксама не хацелася. Занадта вялікая рызыка для маёй рэпутацыі высокапрафесійнага псіхолога, надзейнага памочніка ў эмацыянальна складаных сітуацыях, якому можна даверыць любы таямныя думкі і перажыванні. Бо калі пойдуць чуткі, што мой кліент апынуўся ў турме, няхай сабе і заслужана, да мяне больш ніхто не захоча звяртацца. Таму, павагаўшыся, я вырашыў цвёрда прытрымлівацца адной з асноўных заповедзяў нашага брата: не судзіць і не ацэньваць кліента, а проста прафесійна аналізаваць. Але ўсё-ткі для канчатковай яснасці асцярожна ўдакладніў:

— Як я зразумеў, вы здолелі пазбегнуць адказнасці?

— Так! — з горыччу ўсклікнуў мужчына. — Калі б я мог расплаціцца за свой учынак, мне стала б значна лягчэй! Але ўся трагедыя ў тым, што я не магу ісці ў турму. У мяне такая тонкая душэўная арганізацыя — я там не вытрымаю!

Я ўважліва прыгледзеўся да кліента. Гадоў 35, высокі, фізічна моцны. Абрануты ў дарагі касцюм, гладка паголены, ён не выдаваў на далікатную натуру, хутчэй, меў выгляд чалавека, звыклага да добрага і камфортнага жыцця.

— Чым вы займаецеся? — пацікавіўся я.

— У мяне свой бізнес.

— Але ж каб займацца бізнесам, трэба быць жорсткім, хваткім, практычным.

— Уявіце сабе, я — нетыповы выпадак! Я вельмі ўражлівы, усё глыбока адчуваю і перажываю. Дзякуючы гэтаму ў мяне надзвычай развітая інтуіцыя, якая дапамагае мне прымаць удалыя для бізнесу рашэнні.

— Вы хаця б думалі аб тым, каб здацца паліцыі?

— Паверце, я шмат разоў гэтага хацеў! Але варта мне пачаць збірацца ва ўчастак, як ахоплівае такія панічны жах, што рукі і ногі дранцвеюць, язык прыліпае да нёба, і я не магу ні варухнуцца, ні слова вымавіць! Што ж мне рабіць?!

Здаецца, карціна ясная. Гэты спадар элементарна баіцца абмежаванняў і нястачы турэмнага жыцця, але хавае дробнаэгаістычныя матывы за міфам аб сваёй асабліва ўразлівай душы.

— Дык чаго ж вы жадаеце? Каб я дапамог вам справіцца са страхам?

— На жаль, гэта выключана. Каб вы навучылі, як мне жыць далей. Пачуццё віны мучыць мяне, жыццё страціла сэнс. У мяне ніколі не было схільнасці да п'янства, але цяпер я прыхваціўся да выпіўкі. Справы бізнесу мяне больш не цікавяць. Ён добра наладжаны, і пакуль што ўсё няблага ідзе само сабой, але хутка пачне развальвацца. Мне вас рэкамендавалі як найлепшага псіхолога ў горадзе. Кажуць, вы з самай глыбокай распачы вяртаеце да жыцця. Зрабіце гэта для мяне!

Я задумаўся. Сапраўды, галоўнай мэтай маёй працы заўсёды было дапамагчы кліенту знайсці ўнутраны рэсурс, каб жыць далей, у якіх бы абставінах ён ні апынуўся. Праўда, забойцаў сярод іх яшчэ не траплялася. Але ж злачынства ўжо здзейснілася... Дык, можа, паставіцца да сітуацыі як да прафесійнага выкліку?

— Добра, я дапамагу вам! — паабяцаў я. Мужчына расквітнеў.

Падчас наступнай сустрэчы я пачаў распытваць Дзімітру — так ён назваўся — пра дзяцінства і юнацтва, каб высветліць, якія інтарэсы і захапленні былі ў яго да знаёмства з будучай жонкай. Можа быць, умелай стымуляцыяй я змагу ўзмацніць былыя схільнасці, і яны зноў прывяжуць яго да жыцця. Па гэтай схеме я працаваў яшчэ два сеансы. Старанна ачышчаў «я» Дзімітру ад псіхалагічных сувязяў з былой жонкай, каб ён зноў адчуў сябе паўнаважнай асобай. І такая метадыка пачала даваць першыя вынікі. З выразу твару Дзімітру знікла прыгнечанасць, у вачах пачало прабліскаваць ажыўленне. Напрыклад, калі ён раскаваў аб прыёмах ігры на скрыпцы (гэтаму мастацтву Дзімітру навучаўся ў музычнай школе). Або калі разважаў пра сучасныя прынцыпы робататэхнікі (аказалася, з падлеткавага ўзросту ён рэгулярна чытае артыкулы па гэтай тэме). Натхнёны першымі поспехамі, я ўсё больш пранікаўся прафесійным азартам. У рэшце рэшт ён настолькі ахапіў мяне, што я поўнацю забыўся на маральны бок пытання і толькі захоплены шукаў спосабы рашэння праблемы. І ў парыве натхнення я сказаў Дзімітру:

— Часта лічаць, што багатым вопытам трэба ганарыцца. Што жыццё даецца дзеля таго, каб паспрабаваць усё. Ці задумваліся вы, што ў дадзеным выпадку пад словам «усё» звычайна разумеюць толькі добрае? Няшмат людзей перажылі вопыт забойства, а вы перажылі. Паглядзіце на гэта як на набытак.

Ад гэтых слоў Дзімітру проста заззяў.

— Дарэчы, — працягваў я, — вы ж не хочаце паўтарыць гэты вопыт?

— Што гэта значыць? — Дзімітру выразна збялеў.

— Вы ўжо загубілі аднаго чалавека — жонку, не губіце ж і сябе. Наадварот, жыццё, захоўвайце эфектыўны стан. Можа, гэтак вы часткова кампенсуеце зробленае зло. Вось скажыце, у вашым бізнесе ёсць наёмныя работнікі?

— Канечне, іх шмат, і я выплачваю ім добры заробак.

— Вось бачыце, вы даеце многім людзям магчымасць забяспечваць сябе і свае сем'і. Дык не пазбаўляйце іх гэтай магчымасці, развівайце свой бізнес.

Напрыканцы сеанса Дзімітру меў выгляд энергічнага, гатовага да актыўных дзеянняў чалавека. Здавалася нават, што ён з нецярпеннем чакае выпадку даказаць, што яшчэ шмат на што здольны.

Падчас тэрапеўтычных стасункаў я не распытваў яго аб падрабязнасцях, звязаных з жудасным здарэннем, — каб ён не канцэнтравалася на негатыўных перажываннях. Але на развітанне ён сам прамовіў:

— Ведаеце, мне захацелася вам прызнацца. Я забіў сваю жонку, таму што дакладна даведаўся: яна збіраецца мне здрадзіць. Вы навучылі мяне, як трэба думаць, як знаходзіць у дрэнным добрае. І цяпер я разумею: я зрабіў добра. Я вяртаваў яе, узяўшы грэх на сябе. Мажліва, гэта нават ахвяра з майго боку.

Я здрыгануўся. Мяне раптам працяла ўсведамленне ступені цынзму таго, чым я займаўся. Гэта ўжо нагадвала кашчунства. Я адчуў нейкі містычны жах. Якое жудаснае тварэнне рук маіх, як звычайна я паніцці добра і зла! Але назад ужо нічога не вернеш. Я скамечана развітаўся з Дзімітру, перапыніўшы плынь падзякі.

Пасля сыходу вернутага да жыцця забойцы я не знаходзіў сабе месца. Зноў і зноў успамінаў яго фінальныя словы, і ўсё больш мяне ахоплівала трывога. Паступова я зразумеў: яна выклікана не толькі тым, што я раскідваюся ў зробленым. Мяне турбуе штосьці, звязанае з цяперашнім і будучыняй. «Я дакладна даведаўся, што жонка збіраецца мне здрадзіць», — чарговы раз пракруціў у галаве я. І раптам мяне быццам лупцанула токам: месяц таму да мяне звярнулася кліентка Ілона, якая скардзілася, што яе мучыць жаданне здрадзіць мужу,

і прасіла дапамагчы разабрацца, ці мае яна на гэта права. Прыкладна ў той жа час да мяне ўпершыню прыйшоў Дзімітру. На сеансе з Ілонай мы пачалі аналізаваць яе схаваныя матывы, але да канца ў сітуацыі не разабраліся. Больш Ілона не з'яўлялася, і я падумаў, што яна здолела зрабіць гэта сама. Але чакайце, чакайце... Нядаўна яна зноў патэлефанавала! Сустрэча прызначана на заўтра. Не разумеючы выразна, чаму, я адчуў унутранае перакананне, што Ілона неяк звязана з гісторыяй Дзімітру. Зразумела, пытанне, ці не яна яго жонка, абсурднае: жанчына жывая і здаровая. Але трывога мяне не пакідала. Праверыць, ці ёсць паміж імі сямейная сувязь, па прозвішчах я не мог: кліенты заўжды называюцца выдуманымі імёнамі.

Усю ноч я напружана думаў. А калі на наступны дзень пачаўся сеанс з Ілонай і па маёй просьбе яна апісвала мужа, я ўжо ў думках скрыгатаў зубамі: о, які я дурань! Як я мог даць сябе падмануць! Вядома, выпадак быў забыты, але ж я — спецыяліст з велізарным досведам! Куды падзелася маё ўменне бачыць глыбіні чалавечай натуры? Не, яно праявілася, але занадта позна! І вось цяпер я не паспеў падрыхтавацца да крызісу. У тым, што ён здарыцца, і вельмі хутка, можа быць, нават сёння, я не сумняваўся. І на гэты раз, на жаль, не памыліўся.

Калі пасля сеанса я адчыніў дзверы, каб выпусціць Ілону, перад намі ў холе стаў Дзімітру з пісталетам у руцэ. «Я ўсё ведаю! — усклікнуў ён. — І я не дазволю табе здзейсніць грэх!» Ілона збялела, але глядзела на мужа цвёрда і бясстрашна. Так, усё-такі Дзімітру быў яе мужам. Я занадта позна здагадаўся, што ён прыйшоў да мяне, толькі маючы намер здзейсніць забойства. Відавочна, ён яшчэ вагаўся, ці зможа пераступіць маральныя нормы, баяўся пачуцця віны, дэпрэсіі, згрызотаў сумлення. А я дапамог яму пазбавіцца ад усіх страхав і выдаў, так бы мовіць, індальгенцыю на забойства. Чаму ж я паверыў Дзімітру, калі ён сказаў, што ўжо забіў? Відавочна, ён так глыбока пранікся сваёй ідэяй, так гарача гэтага хацеў, што ў думках успрымаў як факт, які ўжо адбыўся. Такі псіхалагічны феномен сустракаецца, мне гэта добра вядома. Але чамусьці ў дадзеным выпадку я яго не распазнаў. Мяне ўвяла ў зман унутраная перакананасць Дзімітру, да таго ж сам сэнс яго паведамлення пра забойства жонкі выклікаў мноства супярэчлівых думак, і я «павёўся», як стажор-першагодок. Што ж, цяпер менавіта я павінен выправіць сваю памылку і ўратаваць жанчыну.

— Дзімітру, — сказаў я, — я разумею, што гэта не тваё сапраўднае імя, але звяртаюся менавіта да цябе. Забудзь усё, што я гаварыў. Гэта няпраўда. Я проста хацеў зрабіць паболей грошай. На самай справе, калі ты заб'еш жонку, будзеш адчуваць сябе жакліва. Душэўныя пакуты не дадуць табе спакою. Да таго ж табе не ўдасца пазбегнуць турмы, бо ў твайго злачынства ўжо ёсць сведка!

— Не, док, вы мне галаву не задурывце! — хрыпла засмяяўся Дзімітру. — Назад не адкруціце, позна. Я добра зразумеў усё, чаму вы мяне вучылі. Дзеля грошай альбо не, вы былі вельмі пераканаўчым. Я вам глыбока паверыў, і ніякіх пакут сумлення дакладна не будзе. Ды й вы не станеце сведчыць супраць мяне. Інакш я раскажу паліцыі, чаму вы тут вучыце, як выходзіць забойцаў. Вас пазбавяць ліцэнзіі і зняславыць, калі не пасадзяць як саўдзельніка. Так што я зараз заб'ю гэтую распусніцу, а вы дапаможаце мне схавать следы.

Мужчына ўзвёў курок. Я зрабіў крок і засланіў сабой Ілону. Дзімітру націснуў на спуск. Але стрэлу не адбылося, толькі пачуўся сухі шчаўчок. Я зразумеў, што пісталет даў асекчу, кіннуўся да мужчыны і, пакуль ён не паспеў апамятацца, вырваў з яго рук зброю.

— Сыходзьце! — крыкнуў я Ілоне.

— Так, я пайду, — прамовіла яна, глядзячы на Дзімітру, з годнасцю расправіўшы плечы і бліскаючы вачыма. — Я пакіну цябе назаўсёды, нават дадому не вярнуся за рэчамі. Больш ты мяне не пабачыш! А я яшчэ сумнявалася, ці мае права табе здрадзіць! Я даўно адчула ў табе жорсткасць і не магла быць з табою шчаслівай. Ты хочаш усё кантраляваць і ў бізнесе, і ў сям'і. Я жыла з табой як у клетцы, мне было душна! Не спрабуй мяне знайсці, нічога не атрымаецца! Мне ёсць да каго звярнуцца, ён дапаможа мне з'ехаць далёка-далёка! Бывай!

Жанчына імкліва выйшла. Дзімітру пакнуўся за ёю, але я пагрозліва сказаў:

— Э, не, стаяць спакойна! — і навіў на яго пісталет. Мой былы кліент застыў. Затым я загадаў яму зайсці ў кабінет і замкнуў яго там (збегчы ён не мог, таму што на маіх вокнах усталявана ўдаратрывалае шкло — на ўсялякі выпадак: ці мала якіх надарацца кліенты). Пісталет па дарозе дадому я выкінуў у раку.

...Выпусціў я паніклага і панурага Дзімітру толькі наступнай раніцай, калі Ілона, як яна казалася, павінна была знаходзіцца далёка.

Увечары тыя, хто называўся Дзімітру і Ілона, у раскошна абсталяваным пакоі святкавалі поспех. Жанчына піла віно і залівіста смялася.

— Слухай, як пацешна выглядаў гэты псіхолог, калі кіннуўся мяне абараняць! Калі б ён ведаў, што пісталет не зараджаны! Але як ты здолеў настолькі дакладна прадбачыць яго рэакцыю?

— Я не сумняваўся, што самаўпэўненасць прывядзе яго да памылак. Як табе вядома, жонку я сапраўды забіў, бо яна хацела са мной развесціся і забраць свае грошы, якія складаюць асноўную частку капіталу, укладзенага ў мой бізнес. Таму я быў пераканаўчым, калі паведаміў, што здзейсніў злачынства. А супаставіўшы мой расповед з тваім, псіхолог павінен быў зрабіць выснову, што ты — мая жонка. І цяпер ніхто не западозрыць мяне ў забойстве. Бо аўтарытэты псіхолога засведчыць, што жонка сышла ад мяне жывая і здаровая, з'ехала далёка назаўжды, прычым была настолькі раз'юшаная, што не думала пра грошы. У нашым поспеху ёсць і твая вялікая заслуга. Ты выдатна сыграла сваю ролю. І так удала загрэміравалася пад маю жонку, што калі псіхолог пачне апісваць, як ты выглядаеш, усе павераць, што ты — гэта яна.

— Нездарма ж я актрыса! Мілы, ты стрымаш слова, папросіш свайго сябра, дырэктара тэатра, узяць мяне на працу?

— Вядома, я абяцаў — і я выканаю! Ангажэмент табе забяспечаны!

— А нам абодвум забяспечана шчаслівае жыццё! Мы ж будзем жыць разам?

— Абавязкова, калі міне нейкі час. Ажаніцца з табой я не змагу, афіцыйна буду не разведзены з жонкай, каб захаваць правы на яе грошы. Але ты пераедзеш да мяне, і я буду цябе забяспечваць.

— Я вось яшчэ не разумею, што ты змож пераканаць псіхолога, што перажываеш з-за забойства?

— Котачка мая, я ж сапраўды перажываў! Забіваць не так проста, асабліва ўпершыню. У мяне былі і душэўная прыгнечанасць, і містычныя жахі, і нават згрызоты сумлення. Але псіхолог мяне ўсяго гэтага пазбавіў!

— Але тады як жа ў такім стане ты змож прыдумаць і разлічыць нашу авантуру?

— Такая ў мяне асаблівасць, што розум і пачуцці не залежаць адно ад аднаго.

— Пупсік, які ты ў мяне незвычайны!

«Так, я незвычайны, — думаў Дзімітру. — Хутка я і цябе заб'ю. Ты, дурніца, паверыла, што я захачу дзяліцца з табой грашыма і ўсё жыццё пражыць з боязью, што ты пачнеш мяне шантажыраваць? Не, даражэнькая. Я цябе заб'ю, ужо нават прыдумаў, як. Заб'ю і буду жыць далей. Бо я цяпер добра ведаю, як гэта робіцца».

Міхаіл Анішчанка

(1950—2012)

Ліст

Ліст сябру майму надта горкі,
Відаць, паштальён зноў прынёс,
Што дым ад маршанскай махоркі
Ўвесь вечар даводзіць да слёз.
А побач, як прывіды, дрэвы,
У сажалку падаюць зоры.
І тысячы вёрстаў да спеваў
Вясельных, што весняць прасторы.
Там ліха скандуюць:
— Горка!
Там дым дарагіх папярос...
А тут вось прастая махорка
Ўвесь вечар даводзіць да слёз.

Раніца

Будзе сонца праз трэшчыны брацца,
Будзе рэчка паважна цячы.

Будзем мы ў будане прачынацца,
Каб у чоўне старым уцячы
У той свет, дзе адны толькі зараслі
І світанні з вадой не сплылі.
Будуць ціхія прыступы зайздрасці
Да заўсёдна цнатлівай зямлі.
Будуць пырскі ўзлятаць і святліначкі
У рацэ над намолклым вяслом.
Будзе бераг і прыстань, хаціначкі,
З печавым дым па-над сонным сялом.
Хаты тут без замкоў спаковвеку,
Калі хочаш, зайдзі, адпачні.
Вераць тут у сяле чалавеку
І ў акрузе куды не зірні!

У гасцях

Плёс і лес.
І плёскаць над зямлёй.
І расчыненыя вокны ў ранне.
І дымок над хатаю старой,
Дзе загасцяваў я ў дзядзькі Вані.
Мы жывём між двюх расійскіх рэк,
За акном бяроза маладуе.
Дзядзька Ваня, рускі чалавек,
Ні душы,
Ні хлеба не шкадуе.
Мы на двор выходзім пакурыць.
Лес шуміць.
І ўсё відаць далёка.
Дзядзька Ваня доўга не маўчыць:
— Добра тут, калі не адзінока...

Што за гарамі?

Вецер. Зіма. Галалёд аж да сенцаў.

Птушкі ля хаты, над гурбамі чайка.
Дзеўчынка ўбегла.
Стаіць ля акенца
Дзеўчынка — звонкая, як балалайка!
А за акенцам — дарога да гор.
Дзеўчыныцы ў доме самотна стаяць.
— Што за гарамі? — пытае ва ўпор.
Я ёй кажу, што адсюль не відаць.
Маці заходзіць, паклікала спаць.
Дзеўчынка нібы не чуе —
Ізноўку:
— Што за гарамі?
А мне што сказаць?
Ды ці знайду я патрэбнае слоўка?
Лямпу гашу.
Зімы чую дыханне,
Дрэвы галлём зноў скрабуцца па раме.
І не сыходзіць ад сэрца пытанне:
— Што за гарамі?

Пераклад з рускай мовы Віктара ШНІПА

Ну што калі неба і восень
І лісце калянае спрэ?
А важна, што ў нуль дваціцаць восем
Памчыць транссібірскі экспрэс.
І зноў у вагоне пад вечар.
Калі замільгае святло,
Я буду дзяліцца з сустрэчным
Сусветам пранізлівых слоў.
І з ім сумаваць, усміхацца,
Глядзець на тайгу за акном,
І буду жадаць закахання
Ў суседку, што бачыў я днём.
І зноў ад Прымор'я да Брэста

Я буду як сябра і госць,
І свет, як чужая нявеста,
Памроіцца лепшым, чым ёсць.

Добра

Снегіры, мае птушкі чароўныя,
Кветкі, што да пары адцвілі,
Добра, што вы аднолькава роўныя
Для нябёсаў і роднай зямлі.
Добра мне ад дажджынак і ветрыка,
І ад мрояў, што бачыў у сне,
І што для атэіста і верніка
Так аднолькава сыплецца снег.
Добра, што тут, над гаем бярозавым,
Ад кастра ціха сцэлецца дым,
Што душа мая сцішанай робіцца,
Быццам з небам яна назаўжды.
І заўсёды, і заўтра, і сёння,
Затаіўшы і зрок свой і слых,
Пазіраць на аблогі і сонейка
Што аднолькава свеціць для ўсіх.

Дапусцім, што ўзгорак, дарога,
Сняжынка на свежай раллі,
Дапусцім, што гэта нямнога
Для шчасця на гэтай зямлі.
Дапусцім, што гэта нямнога.
Ды добра на сэрцы, калі
Ёсць гэты пагорак, дарога
На гэтай, на роднай зямлі.

Пераклад з рускай Навума ГАЛЬПЯРОВІЧА

Яўген БАРАН

«3 кнігі ЖЫВЫХ»

Гульня ў літаратуру, гульня з літаратурай пазбаўляе сэнсу саму літаратуру.

Сапраўдныя кнігі, як і сапраўдныя сябры, прыходзяць, каб назаўсёды застацца з табой.

За праўду не дзякуюць, праўду прымаюць як ношу.

Ёсць дзве рэчы, якія я хачу і не магу: адасобіцца і адасобленым наталіцца.

Не ведаю, добра зрабіла літаратура ці не, але яна дапамагла мне з выбарам: я толькі сузіраю свет і людзей, а не захапляюся альбо расчараўваюся імі. Часам гэта мне шкодзіць, нярэдка — дапамагае. Але няхай які-небудзь мудрэц падкажа, што лепш, а яшчэ больш — паспрабуе камусьці нешта параіць.

Паводле Шаўчэнкі: мае сябры — мае кнігі; мае дзеці — мае думкі. Застаецца адзінае — напісаць «Кабзар».

Між напісаннем літаратурнага партрэта і вымаўленнем пазалітаратурнай праўды — мяжа. Перайсці яе змога не моцны і не таленавіты. Толькі сумленны.

Сумленнасць — бумеранг. Ты можаш яго атрымаць ад цалкам розных людзей. Гэта не будзе сумленняя пазіцыя апанентаў. Толькі варыянт іх праўды. Але праўда чужога, ворага, прайдзісвета або зайздросніка — той «*траянскі конь*», да якога ты павінен быць гатовы і якога павінен пачуць. Бо іх лжывыя словы — гэта нейкая частка цябе, з якой ты змагаешся і ад якой пакутуеш.

Самасць напаўняецца творчасцю. Адзінота — страхам.

Дурасць, калі нацыя пачынае ваяваць з уласнымі сімваламі. З сімваламі не ваююць, на сімвалах вырастаюць.

Калі пішу, што здзіўляюся, — гэта так, каб апавядаць, бо даўно ўжо не здзіўляюся, і гэта найгоршае, што зрабіў са мною свет людзей.

Магчымасці мовы абмежаваныя. Таму разумею біблейскія гісторыі пра людзей, якія ведалі мову птушак, рыб, звяроў. Мова неба, мова зямлі і мова падзямелля. Мова сусвету. Нам жа вылучана мікракапічная часцінка кантакту. А мы кажам — геній! як ён кажа! як ён піша! Гэта ўсё, што яму дазволена. Лепш бы маўчаў.

Яўген Баран (1961 г. н.) — крытык, літаратуразнаўца, кандыдат філалагічных навук, дацэнт Прыкарпацкага нацыянальнага ўніверсітэта імя Васіля Стэфаніка, заслужаны работнік культуры Украіны, аўтар 15 кніг — літаратурна-крытычных, эсэістычных («Замах на міражы», 1997; «Заілавы трэны», 1998; «У палоне стэрэатыпаў», 2009; «Ціша пытанняў», 2011; «Гаворыць Яўген Баран», 2018 ды інш.). Лаўрэат многіх літаратурных прэмій. Асобныя эсэ перакладаліся на польскую, англійскую і нямецкую мовы. Жыве і працуе ў Івана-Франкоўску.

У апошнія гады працягвае традыцыю дзённікавых медытацый і афарыстыкі, якую пасля 1991 года ва Украіне актыўна развіваў Уладзімір Бруген (1932—2018), крытык, перакладчык і стваральнік афарыстычнай літаратуры, які жыў і тварыў у Харкаве.

Страх перад словам пачынаецца з сораму публічна называць родных — роднымі: тату — татам, маці — мамай.

Мне абыхавая палітыка, мне дзіўным чынам баляць нашы людзі.

«І чаго ты, сэрца маё, граху багата ў сабе маеш? І чаму ты, сэрца маё, не трэснееш?» Васіль Стэфанік даўно выйшаў за межы літаратуры, каб разам з Тарасам Шаўчэнкам, Панцеляймонам Кулішам, Іванам Франко стаць адным з атлантаў, якія трымаюць украінскае неба.

Знайшоў: каханне і смерць — дзве стыхіі, непадуладныя сацыяльнаму становішчу і статусу. Нараджаем-ся для смерці, кахаем да смерці, кахаючы, кананізуем смерць; і толькі калі творым, перамагаем смерць, не ведаючы пра перамогу.

Што ёсць горш за плебейства невука? Толькі плебейства навукоўца.

Літаратура губляе сэнс, калі ў ёй мала чалавечага. А сёння так шмат розных гісторый пазачалавечых — штукаарскіх, што толькі гісторыя індывідуальная, не сапсаваная літаратурным уяўленнем, мае сэнс быць. Гэта пераходны этап літаратуры. Яе сутнасць — падмурак для наступнай рэінкарнацыі.

Адны вераць і не могуць. Іншыя не вераць, але пішуць. І толькі адзінкі ідуць, бо ведаюць.

Літаратура выжывае валанцёрствам. Аднак не трымае яна нікога, акрамя сябе самой. А потым з большасці робіць маральных калек, якія індывідуальнае калецтва падаюць як трагедыю «страчанага пакалення».

Праблемы сучаснай літаратуры — праблемы не толькі эстэтычныя. Гэта выбар пісьменніка паміж тэатралізаваным пазёрствам і правіламі суграмадзянства пры ўсіх перарасходах супольнасці. Гераіка — паводзіны ў залежнасці ад сітуацыі і гатоўнасць да сітуацыі; подзвіг — Сізіфава праца.

У тым, што ісціны паўтараюцца, — граху няма. Грэх — калі паўтораная ісціна становіцца фарысейскай маскай.

Свет скочваецца да ракі мёртвых, а мы радуемся, што мы — немаўляты.

Не святы. І не пісьменнік. Я застаюся звычайным чытачом, якому ўдалося ў розныя часы свайго чытання знайсці кнігі, якія адкрылі абсягі, а не загасілі святло ў пачатку тунэля.

Мы дажылі да таго, што пісьменнік-рамеснік у нас — такая ж рэдкасць, як і яскравы талент. Маём засілле «людзей у шэрым», механічных робатаў-аднадзёнак, якія нават не ведаюць, што такое стратэгія і перспектыва, і сваім светапоглядным графаманствам засмечваюць украінскую культурную прастору.

Правільна казаць — гэта як акт акцёрскага майстэрства, а вось жыць — тут словы не дапамогуць, тут выгрызаць кожны міліметр слова трэба, каб прарасло.

Мы кожны раз хлусім, што жывём. І жывём, на самай справе, дзякуючы таму, што хлусім. А па вялікім рахунку нас няма. Хтосьці прыдумаў, а мы (прылада кагосьці) верым, што рэальныя.

Свет — кола, нават калі мы не вавёркі.

У мяне не парады — у мяне вопыт, які нікому не патрэбен, нават мне.

Колькі б ні казалі пра сакрэты майстэрства пісьменніка ці мастака, самае галоўнае застаецца без глумачэння: калі вы сядзеце за манітор камп'ютара або падыходзіце да мальберта, найбольш важна, каб у той момант вашай рукой кіраваў анёл.

Пераклад з украінскай Міколы АДАМА

Камран Назірлі (Камран Ісмаіл аглы Назірлі) — азербайджанскі празаік, драматург і перакладчык, нарадзіўся 19 чэрвеня 1958 года ў горадзе Астары Азербайджанскай ССР. Мае лінгвістычную, палітычную і эканамічную вышэйшую адукацыю. Кандыдат філалагічных навук. Аўтар некалькіх кніг мастацкай літаратуры і публіцыстыкі. Апавяданні пісьменніка апублікаваны ў розных літаратурных альманахах і часопісах Расіі, ЗША, Турцыі, Галандыі, Карэі, Беларусі, Узбекістана, Украіны, Малдовы і іншых краін. З’яўляецца членам Саюза пісьменнікаў Азербайджана і Рэспублікі Беларусь. Узнагароджаны міжнароднымі прэміямі імя Расула Рзы і прэміяй «Родны дом» (Мінск).

Камран НАЗІРЛІ

БЕЛЫ ЦЕНЬ

Мне было пяць гадоў, калі я спалохаўся свайго ценю... белага ценю. Упершыню ў жыцці я адчуў страх. Вядома, у той час мяне шмат што палохала, зараз усё і не ўспомню. Толькі адно засталася ў памяці — тое імгненне, калі я ўбачыў белы цень. Дзеці з нашага дзіцячага садка таксама баяліся ценю. Не ведаю, чаму. Аднак з узростам патроху стаў разумець, што ў рэчаіснасці ніхто не баіцца свайго ценю, цень — гэта толькі міфалагічны персанаж, бяззбройны, бяшкодны, які не мае нікога роднага, каб яго страціць, цень сам знікае (прычыну гэтага не магу растлумачыць), ён заўсёды бывае чорнага або цёмнага колеру, і гэта азначае, што дзесьці паблізу ёсць святло. Можа, таму ўсе дзеці баяцца чорнага ценю? Бо не бывае ценю белага! А ўбачаны мной белы цень нібы прыйшоў з іншага свету...

Быў дваццаць чацвёрты дзень сонечнага красавіка. Камароў паляцеў у космас, а калі вяртаўся на зямлю, не раскрыўся парашут спусчальнага апарата, карабель упаў з сямікіламетровай вышыні і разбіўся. Савецкія тэлебачанне і радыё ўвесь дзень перадавалі жалобныя паведамленні.

Я стаяў ля акна прасторнага, светлага, збудаванага з трывалай сібірскай таполі, наскрозь прасякнутага пакостам фінскага дома з чырвоным чарапічным дахам, які займаў значную частку вайсковай часці, што на мяжы з Іранам, і чакаў маці. Гэты будынак, які належаў памежнікам, быў дзіцячым садам, і кожную раніцу, уваходзячы сюды, я адчуваў пах лесу, змяшаны з фарбай. Частка дзіцячага садка адкрывалася ў вайсковую частць, а маленькі дварок і ўваходныя дзверы — на вуліцу. Загадчыцай садка была жонка камандзіра часці Канстанціна Гадзоева, беларуска Ніна Мікалаеўна. Мы сябравалі сем’ямі, з-за Ніны Мікалаеўны мая мама і аддала мяне ў гэты садок. Ніна Мікалаеўна дыктавала цётцы Азамат меню, часам змаўкала ці нешта казала жанчынам, якія абмяркоўвалі сумныя весткі, звязаныя з касманаўтам. Выхавальніцы збіраліся дадому.

Надвор’е раптам рэзка змянілася, неба завалакло хмарамі, у раскрытых насцеж пакоях, толькі нядаўна залітых сонцам, зрабілася цёмна. Дзіцячы гоман адразу змоўк. Я наавстрыў вушы і пачаў прыслухоўвацца да размовы дарослых. А сам не зводзіў вачэй з дзвярэй. Думаў: вось зараз з’явіцца мама, як заўсёды, з усімі міла павітаецца, возьме мяне за руку, мы развітаемся з цёткай Нінай і пойдзем дадому. Але замест гэтага пачуў трывожныя размовы: усе казалі пра смерць касманаўта так, быццам памёр хтосьці з родных.

Жанчыны ледзь не плакалі. Яны не звярталі на нас увагі. А дзецям было ўсё роўна: хто плакаў (большасць з іх, як толькі прачнуцца, пачыналі плакаць, маленькія нешта ціха мармыталі, а некаторыя становіліся вельмі агрэсіўнымі...), хтосьці піў кісель, а хтосьці, забіўшыся ў кут, ціха еў крэкеры. Вельмі дзіўна, але мае вушы былі занятыя размовамі дарослых. Я ўпершыню адчуў у звычайна ўладарным голасе Ніны Мікалаеўны сумныя ноткі.

— Ён быў вельмі малады, прыгожы... Двое дзяцей засталіся сіротамі. Косця (мабыць, яна мела на ўвазе свайго мужа) добра ведаў Уладзіміра Міхайлавіча... Праўда ці не, кажуць, што ён адхіліўся ад арбіты... — ружовыя вусны Ніны Мікалаеўны задрыжалі.

Я не ведаў значэння слова «арбіта», толькі потым мне мама расказала, што арбіта — кірунак руху нябесных целаў, з гэтага кола нельга сыходзіць, загінеш. Мама была выкладчыкам фізікі, і гэтыя рэчы добра ведала.

— Вай, вай, зусім малады быў! Бедны! Кажуць, што ў небе задыхнуўся, нават да зямлі не даляцеў... Шукаюць, не могуць знайсці... — голас цёткі Азамат таксама задрыжаў.

— Так, так, я таксама чула... Сусед, мула Муталім сказаў, што яго забрала неба... Бачыце, як надвор’е сапсавалася? Да вечара яшчэ вунь колькі, а вакол

усё цёмна... — прыбіральшчыца выціснула анучу, якой мыла падлогу, і кінула яе на савок у куце. Яна, быццам жадаючы пацвердзіць словы цёткі Азамат, дадала: — Бедны, бедны... Цікава, ён назаўжды застанецца ў небе?

Скрыжаваўшы рукі на грудзях, яна ўтаропілася ў невядомую кропку.

— Не, дзяўчынкі, яго, хоць і мёртвага, але спускаць на зямлю...

— Не чула, стварылі пахавальную камісію? — уставіла цётка Ніна.

— Няпраўда... якое пахаванне? Хіба касмічны карабель даляцеў да зямлі? — запярэчыла адна маці, спускаючыся ў гэты момант па лесвіцы на высокіх абцасах.

— Не, не, — Ніна Мікалаеўна, нарэшце прыбраўшы ў тумбачку сшытак і ручку, якія ляжалі перад ёй, устала. — Парашут не раскрыўся, касманаўт быў у круглым спусчальным апарате і з такой сілай урэзаўся ў зямлю... Учора ўвечары праграма «Час» перадала...

У той дзень, калі б я нават захацеў, дык не змог лагічна ўладкаваць усе дыялогі. У памяці засталася толькі тое, што размова ішла на гэтую тэму. Калі б я да вечара не заставаўся адзін і калі б побач былі мае сябрукі, то, хутчэй за ўсё, і пра яе забыўся. Але пасля чатырох гадзін прыходзілі бацькі і па адным забіралі дзяцей з садка.

Маці апошняга дзіцяці казала цётцы Азамат, што надвор’е змянілася, і чорны цень апусціўся на зямлю... Няхай Алах зберажэ нас... Гэтыя словы яна сказала з такой трывогай, што я міжволі захваляваўся. Потым стаў каля акна, каб, калі мама, расхінуўшы брамы, увойдзе ў двор, пабегчы і самому адкрыць ўваходныя дзверы...

Слухаючы такія навіны, я і сам устрыжываўся, чамусьці захацелася, каб мама хутчэй забрала мяне. Сумная атмасфера садка пачынала мяне палохаць. Ужо і Ніна Мікалаеўна, развітаўшыся з цёткай Азамат, пайшла. Мы засталіся адны ў вялізным фінскім доме.

Пазней за ўсіх звычайна пакідала садок цётка Азамат. Яна пяць дзён на тыдзень рыхтавала для нас смачныя стравы. Цётка была нашай суседкай, таму асабліва клапацілася пра мяне, ведала, што я вельмі любіў яе доўга (нацыянальная страва з кефіру), і калі рыхтавала гэтую смакату, заўсёды налівала мне дзве кяса (асаблівыя глыбокія талеркі). У той дзень цётка Азамат зноў прыгатавала доўга, дала мне дзве кяса, так што я напіўся ўволю. Днём, пасля абеду, мы паспалі, а калі прачнуліся, нас кармілі печывам з кісялём. Я свой кісель аддаў Тэльману (ён любіў яго), а я ж добра паеў днём, мне ўжо нічога не хацелася. Печыва падарыў Рэнэ: яна мне падабалася. Чамусьці, калі яна плакала, — і мне хацелася плакаць, калі смяялася — і я радаваўся. Выхаванцы з дзіцячага садка пад канец дня цішэлі, пачыналі сумаваць па доме, бацьках. Увесь астатні час нас ахінаў цудоўны свет цацак — без зброі, без страху — спакойнае, мірнае жыццё!

Цётка Азамат завіхалася на кухні, а я стаяў ля акна. Мамы ўсё яшчэ не было. Раптам з цёмнага неба пачуўся дзіўны гук, здалася, што нехта мяне паклікаў. Голас быў падобны на піск. Я выглянуў з акна, зірнуў наверх — неба сапраўды было чорнае. Сэрца закалацілася. Мне падалося, што гэта касманаўт з яго круглым караблём, круцячыся, зараз апусціцца на маё акно, я ўбачу яго разадранае цела, спалохаюся і закрычу. Але панавала дзіўная цішыня. Неба ўсяго раз загрымела, затым пачулася пстрычка, на высокі навес пад акном лёг зіхоткі, асляпляльна белы цень з мяне ростам! Ён быў загорнуты ў маленькую чыстую белую прасціну. Цень бязгучна накіраваўся ў мой бок. Працягнуў, усміхаючыся, рукі праз акно ўнутр, абняў мяне і хацеў кудысьці адвесці: можа, да таго самага касманаўта?

«Ідзём, паляцім у неба, Там вельмі прыгожа!»

Так, здаецца, я гэта пачуў, уздрыгнуў і азірнуўся. Захацеў паклікаць, не змог. І раптам так закрычаў, што прыбегла цётка Азамат.

— Джан, джан, дзіцятка, што здарылася? Упаў? — спытала яна.

— Не... Спалохаўся!

— Бісмілья, бісмілья (Бог з табой, не бойся)... — пахкімі лукам рукамі жанчына абняла мяне. — Не бойся, я з табой, гэта неба зарагатала...

— Паглядзі туды, белая цень ідзе!..

— Няхай Бог пакарае мяне! Пакінула дзіця тут аднаго, а сама на кухню пайшла! — жанчына пляснула сябе па каленях, схпіла мяне і павяла на кухню. Дала мне вады.

— Пі, дзіцятка маё, не бойся! Бісмілья... Гэтыя жанчыны балбочуць абы што каля дзіцяці! Вар’яты! Столькі пра мёртвых казалі! Дзіця спалохалася! Ах! Зыдзі, сатана! Пі, любы... Мама зараз прыйдзе...

Я з цяжкасцю зрабіў пару глыткоў. Трохі супакоіўся. У гэты момант мама паказалася ў дзвярах, я кінуўся да яе і зноў сарваўся — з вачэй пацяклі слёзы... Мама абняла мяне і пацалавала. Нічога не зразумела, падумала, што гэта, як заўсёды, звязана з маім настроем.

— Маляня! Чаму ты так горка плачаш, быццам цябе хто рэжа? Я ж прыйшла... я тут!

— Дзіця спалохалася... — сказала цётка Азамат. — Яму нешта здалася, дала яму вады папіць...

— Мама, я баюся гэтага ценю! — сказаў я.

— Што? Ценю? Якога ценю?

— Ну, цень... Ён вось там... паглядзі... белы цень!

Я паказаў рукою пад ужо даволі падрослыя дрэвы. Мама, як ні ў чым не была, ускудлаціла мае кучаравыя валасы.

— Калі на малако доўга глядзець, пры жаданні можна і кроў убачыць, пайшлі дадому! — прамовіла яна.

Калі мы спусціліся ў двор, раптам зноў выглянула сонца. Я зірнуў на цень матулі наперадзе яе. Ён быў чорны. Дзіўна, я не спалохаўся. Нібы і мой цень пачарнеў і, змяшаўшыся з маміным, мірна ішоў побач. Я крыху збянтэжыўся. Хацеў павярнуцца да свайго ценю і нешта сказаць маме, але яна мяне апярэдзіла:

— Гэта твой цень, мой родны, не бойся! — сказала яна.

З неба ўпалі рэдкія буйныя кроплі дажджу, мама дастала з сумкі парасон, засмяялася і дадала:

— Мабыць, бяшумная навальніца прагрымела, яе святло трапіла на твой цень... А калі бяшумная навальніца трапляе на дзіцячыя цені, яны робяцца белыя...

Вядома, гэта яна прыдумала!

— Чаму?

— Таму, што ты чысты, бязгрэшны... Не выходзіш за межы сваёй арбіты... Дзядуля Бог такім чынам аберагае цябе і твой цень ад усялякіх чорных спраў, ад усяго дрэннага засцерагае цябе...

— А чаму твой цень чорны, мама?

— У дарослых цень заўсёды чорны, сыноч!

Мама больш нічога не сказала. Напэўна, яна думала пра касманаўта, і шмат пазней я даведаўся, што не толькі касманаўты, але і простыя людзі, калі выходзяць за межы сваёй арбіты, то іх цені знікаюць, а самі яны паміраюць... Далей мы ішлі моўчкі. Калі дайшлі да дома, зарадзіў лівень...

...Мой белы цень вось ужо пяцьдзясят гадоў як пакінуў мяне. Можа, проста я аддаліўся ад яго? Напэўна, таму з таго часу я ні разу пра яго не ўспамінаў? Эх... Столькі спраў, столькі гаротных і прыемных імгненняў, дзён, месяцаў і гадоў пранеслася... Часам не было часу галаву пачасаць! Цяпер мой цень чорны, як мамін, ён кожны дзень ідзе за мною. Баюся, што і ён знікне. А па белым ценю я вельмі сумую.

З азербайджанскай.

Пераклад Дзмітрыя РАДЗІВОНЧЫКА

Самыя цікавыя выстаўкі снежня ў гарадах Беларусі

У краіне пачалася пераднавагодняя мітусня. Усе кудысьці спяшаюцца і бягуць. Настрой выдатны, але не забывайце: адпачываць таксама трэба. І што можа быць лепшым за прастору новых уражанняў. Галерэі, музеі і бібліятэкі Беларусі ў снежні плённа папрацавалі і падрыхтавалі для наведвальнікаў праекты, цікавыя і канцэпцыйныя, і навізныя.

1. Брэсцкая абласная навукова-тэхнічная бібліятэка

Сёння ў сценах бібліятэкі адкрылася экспазіцыя ўнікальнай выстаўкі рэтрачамаданаў. Здавалася б, што ў гэтым цікавага? Але, як запэўніваюць арганізатары, выстаўка расказвае незвычайныя гісторыі звыклых для нас рэчаў. Чамадан, сакваяж, кошык, кардонка... Усё гэта для нас проста функцыянальныя прадметы быту. Але ж калі зірнуць глыбей, то можна сутыкнуцца з унікальнымі фактамі.

Першыя чамаданы ў звыклым для нас разуменні з'явіліся ў сярэдзіне XIX стагоддзя. Пры ўяўнай прастаце канструкцыі яны адрозніваліся памерамі, матэрыяламі, аб'ёмай, унутранай канструкцыяй і прызначэннем. Чамадан, які прыйшоў на змену мяхам, куфрам і кошыкам, неўзабаве стаў выцясцяць больш зручныя для кароткіх паездак партфелі, сакваяжы і іншыя дарожныя сумкі.

На выстаўцы можна прасачыць, як мяняліся гэтыя аксесуары, паглядзець на няхітрыя прадметы, якія бралі з сабой у дарогу ў мінулым стагоддзі і яшчэ сёння можна знайсці ў старых, забытых чамаданах. Экспанаты для выстаўкі прадаставілі дабрачынны фонд «Фартыфікацыя Брэста», музей «Брэст тэатральны», чытачы, а таксама сябры бібліятэкі.

2. Карцінная галерэя імя Гаўрыіла Вашчанкі

Выстаўка «Савецкія ёлачныя ўпрыгажэнні і навагоднія паштоўкі 1940—80-х гг.» пачала працаваць у Гомелі яшчэ 5 снежня. Гледачы з задавальненнем ідуць у галерэю, каб успомніць трапяткія моманты падрыхтоўкі да Новага года, якія так ярка і цёпла нагадваюць пра дзіцінства, калі ўсёй сям'ёй разам упрыгожвалі ёлку, гатавалі аліўе і глядзелі «Іронію лёсу».

З парога нібы трапляеш у навагоднюю казку. Бо шмат у каго з нас хутчэй за ўсё дзесьці ляжаць тыя самыя цацкі з дзяцінства, а можа, нават з дзяцінства бацькоў. Домікі, звярккі, марскія жывёлы, шышкі, Дзяды Марозы і Снягуркі, казачныя героі і ледзяшы. І ўсё гэтае багацце — са шкла, такое крохкае і прыгожае. Міжволі пускаешся ва ўспаміны, калі чакаеш цуду, калі ўпрыгожванне ёлкі — самая важная і чаканая падзея. Сямейныя вячоркі, прадчуванне падарункаў, ліст Дзеду Марозу з заветнымі жаданнямі. Усё гэта — Новы год.

Кранальныя паштоўкі савецкага часу з традыцыйнымі казачнымі сюжэтамі, фотапаштоўкі 1950—60 гг., ёлачныя цацкі з розных серый («Ягады», «Птушкі», «Цырк. Цыркавыя артысты», «Прадметы побыту», «Хаткі», «Гадзіннік» і многія іншыя), крамлёўскія цацкі для вялікай ёлкі, рэдкія асобнікі з серый да розных казак («Гадкае качаньне», «Шэрая Шыйка», «Казка пра залатога пеўніка», «Руслан і Людміла», «Доктар Айбаліт», «Срэбны капыток»), ёлачныя цацкі з кардону, шкляныя гірлянды. Усё гэтае царства навагодняга чараўнітва падорыць святочны настрой і не пакіне публіку абыякавай.

3. Мастацкая галерэя імя Паўла Масленікава

Арт-праект Віктара Альшэўскага «Пункт прыцягнення» адкрыўся ў Магілёве. Ён размясціўся адразу ў некалькіх залах установы культуры — прадастаўлена каля 100 работ мастака, у тым ліку «Вавілонская вежа» — металічная канструкцыя каля 5 метраў вышыні, па перыметры якой размешчаны 52 палотны розных форм і памераў з вобразамі гістарычных помнікаў і артэфектаў, сімваламі краін і эпох, аб'ектамі архітэктуры, геаметрычнымі фігурамі.

Віктар Альшэўскі з'яўляецца ўдзельнікам рэспубліканскіх і міжнародных выставак, ініцыятарам і куратарам нацыянальных і міжнародных арт-праектаў. Яго работы захоўваюцца ў Нацыянальным мастацкім музеі, Нацыянальным цэнтры сучаснага мастацтва, Магілёўскім абласным мастацкім музеі імя П. В. Масленікава, Цэнтральным доме мастака ў Маскве, мастацкіх галерэях Германіі, Нарвегіі, Польшчы, Італіі, Францыі, ЗША, Кітая і іншых краін.

Аўтар працаваў у творчых майстэрнях Акадэміі мастацтваў СССР у Мінску пад кіраўніцтвам Міхаіла Савіцкага. У 1984 годзе стаў сябрам Саюза мастакоў. З 2012-га па цяперашні час з'яўляецца сябрам савета спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі.

Мастак нарадзіўся на Магілёўшчыне. Таму для яго выстаўка — асаблівы гонар: выстаўляцца на роднай зямлі атрымліваецца не так і часта.

4. Віцебскі музей прыватнага калекцыянавання

У Віцебску адзін з самых цікавых выставачных праектаў прысвечаны савецкім лялькам. Экспазіцыя «20.20. З Новым годам!» — святочны падарунак гораду ад калекцыянераў Алега і Алены Карпіцкіх.

Для навагодніх цудаў не існуе межаў і забарон. У гэты чараўны час магчыма ўсё, напрыклад, вяртанне ў дзяцінства. Усяго толькі трэба зазірнуць на выстаўку ў Музей гісторыі прыватнага калекцыянавання. Менавіта там, сярод савецкіх навагодніх цацак і лялек, кожны, нават самы скептычна настроены дарослы, адчуе сябе дзіцем, якое чакае чараўніцтва.

Экспанаты калекцыі — нешта большае, чым проста цацкі. Бо ў кожнага з іх свая гісторыя, энергетыка, лёс. У калекцыі сабраныя як цацкі масавай вытворчасці, так і ўнікальныя ўзоры ручной работы. Экспанаты выстаўкі дэманструюць, якімі бачылі вобразы казачных персанажаў людзі савецкай эпохі, бо ўсе цацкі, прадстаўленыя на выстаўцы, вырабляліся на тэрыторыі СССР.

5. Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей. Новы замак

У Новым замку адбылося адкрыццё персанальнай выстаўкі беларускага мастака Андрэя Пяткевіча «Іншы погляд», дзе прадастаўлены работы аўтара, над якімі ён працаваў на працягу 20 гадоў.

Карціны зачароўваюць з першых хвілін прагляду і заахвочваюць да разважанняў. У станковым жывапісе мастак працуе ў тэхніцы акрылу, стварае складаныя тэматычныя кампазіцыі. Заўважная ўнутраная дынаміка твораў. З дапамогай гульні слоў і візуальнага выўлення ў кантэксце той ці іншай карціны аўтар стварае новы сэнс, узмацняе прачытанае і адкрывае гледачам новы погляд на асноўную праблематыку твораў.

У манументальна-дэкаратыўным мастацтве майстар працуе ў тэхніцы вітража, мазаікі, сграфіта. Ён выканаў мазаікі ў храме-капліцы Святых Царскіх Пакутнікаў, роспісы ў зале Палаца Незалежнасці, стварыў мазаіку ў Рэспубліканскім клінічным медыцынскім цэнтры, сграфіта на вежы Старога замка ў Гродне. Работы Андрэя Пяткевіча знаходзяцца ў асабістых калекцыях Германіі, Польшчы, Кітая, Канады, Літвы, Латвіі, Расіі, Беларусі.

Парыжскі Art Capital у сэрцы Мінска

Беларускія і французскія мастакі запрашаюць ақунуца ў атмасферу чараўніцтва

Снежань — самы добры месяц для таго, каб пачаць верыць у чуд і ажыццяўляць мары. Атмасфера, эмоцыі, людзі — усё вакол спрыяе узнятаму настрою і цікавым падзеям. У Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага менавіта ў снежні вырашылі стварыць рамантычную абстаноўку, арганізаваўшы беларуска-французскую выстаўку «Мінск — Парыж», дзе прадстаўнікі абедзвюх краін запрашаюць паглыбіцца ў свет чараўніцтва і святочнасці.

У экспазіцыі прадстаўлена каля 90 твораў жывапісу, графікі, скульптуры, арт-аб'ектаў. І беларускіх, і французскіх аўтараў аб'ядноўвае ўдзел у адным з самых прэстыжных парыжскіх салонаў Art Capital.

Выстаўка вельмі разнастайная па стылях і кірунках: ад гіперрэалізму да беспрадметнага мастацтва. Дэманструюцца розныя жанры жывапісу: партрэт, нацюрморт, пейзаж, тэматычная карціна. Здзіўляе багацце тэхнік і матэрыялаў: ад традыцыйнага алею на палатне да металічных сплаваў і складаных калажоў. Праект падарыць рэдкую магчымасць ақунуца ў атмасферу парыжскага салона ў цэнтры Мінска.

— Мы пастараліся зрабіць так, каб адразу было заўважна, у чым мы падобныя з французскімі мастакамі, а ў чым абсалютна розныя, — падкрэсліла на адкрыцці праекта дырэктар Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага Галіна Ладзісава. — Мы маем перспектывы, і таму нам утульна быць у адной прасторы. Неаднойчы мы ўжо працавалі разам з французамі. Бачым, што цікавасць да беларускага жывапісу і нашых аўтараў ёсць. Гэта вельмі рамантычны праект, у якога свой адметны стыль і свая аўдыторыя — інтэлігентная, якая думае і аналізуе кожную дэталю.

На выстаўцы з'яўляецца адчуванне, што ты трапіў у іншы свет. І хоць галерэя размешчана ў самым сэрцы Мінска, глядач усё роўна абстрагуюцца. У дадзеным выпадку мастакі паспрабавалі адысці ад тэмы нацыянальных адрозненняў, шукалі агульныя тэмы, цікавыя не толькі беларускаму альбо французскаму глядачу, але і аўдыторыі іншых краін.

З беларускіх аўтараў у праекце ўзялі ўдзел народны мастак Беларусі Уладзімір Тоўсіцкі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Валерый

Шкаруба, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Віктар Альшэўскі, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Беларусі дзеячам культуры і мастацтва Глеб Отчык і многія іншыя. Удзел у салоне мастачкі Валянціны Шобы і скульптара Сяргея Парцянкава быў адзначаны прэстыжнай узнагародай — прэміяй Асацыяцыі барона Тэйлара, што з'яўляецца прызнаннем высокага ўзроўню беларускай школы выяўленчага мастацтва.

Французскі бок прадстаўляюць 25 аўтараў. Сярод іх прэзідэнт «Салона малюнка і акварэлі» Даніэль Гале, кіраўнікі груп салона «Параўнанне» Ален Кампела, Франсуа Лёгран, Лукаш Канді, Жан Порт і іншыя.

Мастакі-аднадумцы прапануюць глядачу бліжэй пазнаёміцца з іх унутраным светам і адкрыць у сваёй душы чыстае і наіўнае дзіця, якое жыве ў кожным. Такое адкрыццё і ёсць частка задумы выставачнага праекта. Праз чараўныя светы, прыдуманых аўтарамі, напам'ядаць казкі, расказаныя імі ў творах, глядач трапляе ў асобны свет, дзе знаходзіць гармонію і радасць. Для аўтараў не абавязковыя адсылкі да канкрэтных сітуацый, ім цікавыя людзі,

якія, бывае, прымудраюцца трансфармаваць рэальнасць у своеасаблівую шоу-праграму. Кожны мастак разглядае гэты працэс па-рознаму, але ўсе запрашаюць глядача паспрабаваць зразумець ідэю твораў.

У мастакоў атрымалася арганічна спалучыць розныя жанры, пры гэтым не парушыць цэласнасці канцэпцыі. Дзеці, кветкі, анёлы, фантастычныя звыры — асноўныя вобразы. Кожная наступная работа — нібыта працяг папярэдняй.

— Я павінен адзначыць, што адносіны Францыі і Рэспублікі Беларусь развіваюцца паспяхова і дынамічна, — падкрэсліў арганізатар выстаўкі Аркадзь Валадось. — Мы павінны падтрымліваць адзін аднаго ва ўсіх пачынаннях. Гэтым культурным праектам дэманструем не толькі паразуменне і павагу, але і глыбокае сяброўства паміж нашымі краінамі, якое павінна ўмацоўвацца і далей.

Трэба падкрэсліць, што за апошнія два гады Беларусь і Францыя арганізавалі прыкладна 20 разнастайных культурных мерапрыемстваў, якія запамніліся глядачам увагай да любых дэталей. Выстаўка «Мінск — Парыж» не выключэнне. Падчас цырымоніі адкрыцця арганізатары праанансавалі, што, магчыма, праект стане традыцыйны.

Вікторыя АСКЕРА

Паралельныя сусветы Анатоля Сыса

Ёсць асобы, знакавыя для разумення свайго часу. Якія здзіўляюць і захапляюць адначасова, нікога не пакідаючы абыхаковым. Да іх ставяцца па-рознаму: альбо любяць без памяці, альбо па-чорнаму зайздросцяць, але і адны і другія, часам нават несвядома, імкнуцца ў нечым быць на іх падобнымі: у ладзе жыцця, у творчасці.

Зазвычай яшчэ пры жыцці яны абрастаюць легендамі і натхняюць на самавыяўленне іншых, з'яўляючыся «каталізатарамі» для стваральнага пачатку, які можа драмаць пад напластаваннямі будзённасці ды побытавых акалічнасцей.

Асоба Анатоля Сыса якраз з гэтай плеяды. І ён, і яго паэзія валодаюць нейкім гіпнатычным прыцягненнем, асаблівай магіяй, заварожвалі... Што тычыць паэзіі, то яе ўздзеянне з часам не слабе, а толькі ўзмацняецца. Сведчаннем таму — прысвечаная паэту мастацкая выстаўка Алеся Квяткоўскага пад назвай «Ён вярнуўся», што адкрылася ў бібліятэцы імя А. С. Пушкіна.

Свет карцін Алеся Квяткоўскага — тыя мясіцы, дзе нарадзіўся і рос Анатоль Сус, яго асоба. Неверагодная цеплыня і сонечнасць перадаюцца праз палітру восеньскіх залатых колераў — у асноўным гэта пчаліна-мядовая тэма (хаця і не толькі яна). «Начаваў я ў вулі», «Планета паэтаў», «Пчалінае ўзнясенне», «Дзікі

мёд» — усе сюжэты з вершаў Анатоля Сыса. Адчайнае сіроцтва ў светаадчуванні паэта кампенсуецца праз атмасферу безумоўнай любові, якую ствараюць карціны. Падзеі, перададзеныя на палотнах, фантастычныя: паэт у цэнтры пчалінай сям'і, сагрэты сонечнымі прамянямі, што трапляюць у вулей праз маленькае акенца. Вочы заплюшчаны — яны глядзяць унутр уласнай душы, мікракосм якой, магчыма, з'яўляецца часткай пчалінага макракосмасу. На іншай карціне — паэт у пчаліным вулеі, які ўжо быццам не належыць зямлі і свету людзей, бо імкліва ўздываецца да нябесных вышыняў, аддаляецца, адыходзіць... А тое, што адлюстравана ў рабоце «Дзікі мёд», асацыіруецца з жывымі сатамі правільнай геаметрычнай формы: на іх варушыцца, кешкаецца незлічонае колькасць пчолач, але чым больш углыдаешся ў палатно, тым больш адчуваеш сябе «ў космасе», пустоты якога па-за пчалінай прысутнасцю засмоктаюць неадольным жаданнем зазірнуць у забароненае... Менавіта так можа выглядаць чалавечая душа з яе светлым і цёмным, стваральным і разбуральным пачаткамі, звыклым, зведаным і глыбока схаваным...

Вывіць ідэю твораў пчалінай тэматыкі дапамагла тэхніка, у якой яны зроблены, — мастак скарыстаўся метадам накладання

на палатно мантажнай сеткі. Напісаны карціны акрылам, але ёсць і акварэльныя. Усе яны сімвалічныя і алегарычныя. Напрыклад, маліна, якую раскідвае з кошыка над сваёй вёскай паэт, узнесены на неба, седзячы на воблаку ў акружэнні анёлаў, сімвалізуе крупінкі радасці чалавечай жыцця (палатно «Пакацігарошак»), а ва ўкрыжаванай паміж зямлёй і касмічнай безданню постаці (палатно «Лясны дзед») бачыцца агульнанацыянальны боль.

Пра сяброўства з Анатолем Сусом, пра тое, што ў яго асобе натхняла на стварэнне такіх незвычайных карцін падчас імпрэзы распаўядаў сам мастак:

— Пачалося ўсё з верша «Пан Лес», які вельмі ўразіў. Але толькі гадоў праз дзесяць мы выпадкова сустрэліся. Аднойчы ён завітаў у маю майстэрню і... гады тры з яе амаль не выходзіў. А тады ў мяне было чыстае палатно і шмат фарбаў. Кажу яму: «Анатоль, сядзі, палі, толькі не перашкаджай...» і за паўгадзіны напісаў карціну — асоба паэта на ёй міфалагізаваная, ён адначасова ў двух вымярэннях...

— На 40-годдзе сябра падарыў яму сваю работу «Толікава канюшня. Час», — працягвае апавед мастак (на палатне — выяўленая ў перспектыве звычайная драўляная высковая канюшня, яшчэ прыстойная з выгляду, але ўсё ж адно бярвяно ўжо адарванае, а святло, якім

Работа Алеся Квяткоўскага «Вочкі». 2015 г.

шчодро напоўнена памяшканне, не нясе ніякай трывогі, хутчэй, наадварот, сведчыць пратое, што наперадзе — адкрыцці, радасць існавання, — заўвага аўтара). — Яму ж не спадабалася — я яе забраў. Прайшоў час, сябра не стала... Тады напісаў іншую «Канюшню» — «Толікаў час разваліўся...».

Карціна, якая дала назву выстаўцы, напісана нядаўна, пасля тэлефоннай размовы з сястрой Анатоля Тамарай Ціханаўнай. Янадаглядае братаву хату ў Гарошкаве, на малой радзіме паэта. Тым разам Тамара Ціханаўна падзялілася радаснай навіной: пасля трохгадовай адсутнасці вярнуліся буслы! Гэта

і падказала сюжэт: у белым адзенні, з разгорнутымі крыламі, якія, здаецца, абдымаюць усё наваколле, паэт — у цэнтры буслінага гнязда на фоне блакітнага неба...

Як прызнаўся мастак, сюжэты ён не прыдумляе, яны з'яўляюцца самі. Магчыма, адчуваюцца тонкім творчым звышчуццём, якое ўспрымае не толькі звычайны матэрыяльны свет, але і іншыя яго планы... І тады, верагодна, штосьці падобнае на выявы з палотнаў Алеся Квяткоўскага можа мець месца дзесці побач, у паралельным сусвеце, там, куды сыходзяць душы...

Яна БУДОВІЧ

Сцяна вайны, альбо Як застацца чалавекам у атмасферы страху?

Спектакль «Мамкі» ўразіў публіку

Гэтая гісторыя застанеца назаўсёды ў сэрцах глядачоў, якія больш ніколі не пабачаць сваіх блізкіх альбо сутыкнуліся з горыччу расстання. Нядаўна ў Доме літаратараў прайшла кранальная прэм'ера спектакля «Мамкі» тэатральнай майстэрні Наталлі Башавай, якая глыбінна раскрывае тэму адносін людзей унутры сям'і і розных сямей. Спектакль пастаўлены па п'есе ўкраінскага драматурга Асі Катляр.

«Мамкі» — спектакль унікальны сваёй актуальнасцю. Аўтар пераасэнсоўвае далікатныя і па сёння тэмы: грамадзянская вайна, грамадзянская пазіцыя чалавека, пачуццё абавязку. Яны раскрываюцца праз прызму размовы трох жанчын: украінкі, рускай і яўрэйкі. Актуальнасць твора Асі Катляр цяжка пераацаніць: акрамя палітычных праблем, ён закранае вечныя пытанні — святой матчынай любові і доўгу.

Усё жыццё гэтыя жанчыны былі разам, выходзілі сваіх сыноў. Але ўсё змянілася ў 2014 годзе з пачаткам вайны. Што застаецца рабіць галоўным героям? Як захаваць сяброўства, калі ў кожнай з іх сваё жыццё і свая праўда? Украіна — агульная для герояў п'есы радзіма. І ўсё, што адбываецца вакол, страшна і незразумела простым людзям.

П'еса пра любоў маці да сваіх сыноў, пра вялізную любоў сыноў да сваіх бацькоў. Гэта аповед пра сяброўства, узаемадапамогу і спачуванні, пра боль і жахі вайны. Пра тое, як выжыць у страшны час і застацца людзьмі, не скаціцца да бытавога нацыяналізму.

Падзеі разгортваюцца ў сутарэнні. Чуюцца аддаленыя выбухі. З дэкарацыі — толькі скрыні і паліцы з саленнямі. У атмасферы страху і напружання пачынаюць раскрывацца чалавечыя ўзаемаадносіны. Кожная фраза — як аголены нерв. Істэрычны смех змяняецца слязьмі, нянавісцю, раскаяннем. Пастаноўка доўжыцца крыху больш за гадзіну. Кожная гераіня адстойвае сваё дзіця, сваю праўду. Але сіла гэтых жан-

чын — у адзінстве. Іх жыццё цесна звязана: яны сталі сям'ёй, якую на працягу спектакля актрысы спрабуюць захаваць.

Яўрэйка Соня (Таццяна Булгакава) не вытрымлівае і кажа: «Гэй, вы чаго натапырыліся, як куры на курасадні? Хто-небудзь вылезе і паглядзіць, што там адбываецца?» Аксана (Ганна Лавухіна) і Наташа (Ганна Анісенка) пачынаюць лаяцца, бо іх дзеці ваююць па розных баках барыдак. Сын украінкі служыць у АТО, а сын рускай стаў апалчэнцам. Здаецца, жанчыны ненавідзяць адна адну, хоць з дзяцінства раслі разам, вучыліся і сябравалі, дзяцей разам гадалі. Але з пачаткам грамадзянскай вайны ў кожнай свая праўда, і толькі яўрэйка Соня трымае нейтралітэт, спрабуе прымірыць сябровак. Але душа ў кожнай маці баліць аднолькава.

— Досвед паказвае: чалавек любіць і смяцца, і плакаць, яму патрэбны хуткія яркія эмоцыі і развагі пра жыц-

цё. Мы паспрабавалі зрабіць так, каб у гэтай пастаноўцы прысутнічала шмат-планавасць, — расказала рэжысёр Наталля Башава. — У спектаклі няма мяжы паміж глядачом і акцёрам. Тэатральная пляцоўка становіцца прасторай яднання, разумення, успрымання. Тэма цяжкая, складаная. З ёй працаваць было няпроста, асабліва калі жанр спектакля — лірычная камедыя. Але мне хацелася, каб кожны зразумеў, што толькі адзінства, міралюбнасць, павага могуць дапамагчы разбурыць сцяну вайны. Я разумею, што пра гэта трэба гаварыць, нягледзячы на тое, што балюча, камусьці цяжка, камусьці ўвогуле надакучыла, але гэта тое, што адбылося побач з намі. Мы павінны ведаць усё.

Для Наталлі Башавай тэма Данбаса балючая і важная менавіта таму, што яна родам з Горлаўкі. На свае вочы рэжысёр бачыла, як разбураецца жыццё многіх ні ў чым не вінаватых людзей. Прачытаўшы п'есу Асі Катляр, рэжысёр вырашыла,

што не трэба замыкацца на канфлікце — трэба выходзіць за яго межы, паказваць, што няма адназначнай сітуацыі ці меркаванняў, а ёсць чалавек і яго лёс на якім назаўсёды адбілася ўнутраная трагедыя.

— Украіна — мая радзіма. Ведаю, як вайна прайшла па сем'ях, падзяліла людзей, і адчуваю, што нікому не патрэбна гэтая вайна, — дзеліцца Наталля Башава. — Колькі б ні казалі пра палітыку, патрыятызм, але ёсць мамы, якім ніколі не патлумачыш, чаму сына прывезлі ў труне. На жаль, сёння ў свеце забыліся пра каханне. А святая месца пуста не бывае, яго запоўніла страшнае і негатыўнае пачуццё. І мы хочам нагадаць сабе і іншым, што ва ўсіх ёсць мамы, ва ўсіх ёсць дзеці, і толькі любоў можа выратаваць гэты свет.

Актрысы пражылі спектакль усім сэрцам. Падчас дзеяння адчуваецца, што ролі даюцца ім нялёгка: эмоцыі зашкальваюць.

— Калі мне казалі, што буду выконваць ролю ўкраінкі, вельмі здзівілася. Я ж мовы не ведаю, але ў ходзе рэпетыцый закахалася ў яе мелодыку, песні, — расказала актрыса Беларускага дзяржаўнага маладзёжнага тэатра Ганна Лавухіна. — Хоць у мяне ёсць памылкі ў вымаўленні, але цікава ўдасканальвацца. Яшчэ шмат чаго трэба асвоіць у ролі, зразумець. Калі стаіш перад глядачамі, усё ўспрымаецца па-іншаму. Але я вельмі рада, што мне далі шанц даведацца і паказаць зусім іншы характар — украінскі, калі настрой у гераіні кардынальна мяняецца літаральна за некалькі секунд.

Па ініцыятыве аўтара п'есы 5% ад збораў з кожнага паказу пералічваюцца ў Данецкі абласны спецыялізаваны дом дзіцяці. Таму паход на «Мамак» для глядачоў можа стаць не толькі крыніцай эстэтычнага задавальнення, але і магчымасцю зрабіць добрую справу.

Вікторыя АСКЕРА

Помста ў неабыякавых вачах

Прэм'ера спектакля «Ваўкалак» адбылася ў Віцебску

Гэтую пастаноўку чакалі доўга. І вось час надышоў. 20 снежня на сцэне тэатра імя Якуба Коласа адбылася прэм'ера спектакля «Ваўкалак» паводле аднайменнага апавядання з кнігі Яна Баршчэўскага «Шляхціц Завальня».

Драматычныя і лялечныя тэатры Беларусі неаднаразова звярталіся да творчасці аднаго з заснавальнікаў айчыннай літаратуры. З розным поспехам адбываліся пастаноўкі, якія атрымалі неадназначныя водгукі крытыкаў. Але сёлета да прозы, створанай на аснове міфалагічных уяўленняў беларусаў, звярнуліся коласаўцы і не прагадалі.

Малады рэжысёр Ірына Цішкевіч у якасці сюжэта пастаноўкі ўзяла апавяданне «Ваўкалак». І ўбачыла ў ім вельмі спрэчную маральную тэму — помсты. Да стварэння спектакля далучыліся мастак Юлія Карымава, харэограф Дзіяна Юрчанка і артысты-коласаўцы. Да чаго можа прывесці выгадаванае ўнутры зерне зла? Ці прыносіць помста спакой? Як пазбавіцца цемры, што знішчае душу? На гэтыя і іншыя пытанні паспрабавалі адказаць стваральнікі спектакля.

— Можна колькі заўгодна думаць пра тое, што такое помста і ў чым яна праяўляецца, а можна адзін раз прыйсці, убачыць і дакладна зразумець, як выглядаюць неабыякавыя вочы, — упэўнена рэжысёр Ірына Цішкевіч. — Беларуска класіка вельмі глыбокая, эмацыянальная. Калі чытаеш «Ваўкалака», паглыбляючыся ў кожнае слова, заўважаеш, што многія рэчы раскрыты нестэрэатыпна, псіхалагічна, тонка. Я пастаралася адлюстраваць у спектаклі характар пачуццяў — нянавісці, помслівасці, спакусы. Менавіта гэтыя эмоцыі становяцца разбуральнымі. Спадзяюся, што пасля спектакля глядач зразумее, што злосць — самая сапраўдная зброя.

Сюжэт спектакля дынамічны, інтэнсіўны, нават экспрэсіўны. Марка і Алена кахаюць адно аднаго, але з'яўляецца Ілья, які падгаворвае дударка Арцёма

і разбурае прыгожую гісторыю сваім жаданнем валодаць (менавіта валодаць!) упадабанай жанчынай. Смутак, моцная крыўда нараджаюць у Марку жаданне помсціць. Вочы ягоныя пачынаюць гарэць паваручынаму. І людзі пужаюцца. А Марка пераўтвараецца ў ваўкалака — зверга, прэвэратня, які беге па лясках і можа толькі наводзіць страх на былых аднавяскоўцаў.

Марка-ваўкалак не мае спакою, атручваецца нянавісцю да людзей, вінаватых у яго няшчасці. Ён спрабуе спатоліць нянавісць злымі ўчынкамі, але помста не прыносіць палёгкі, а даводзіць да глыбокай роспачы. Марка шкадуе пра ўчыненне, і пакута, разуменне каштоўнасці добра даюць шанс на выратаванне. Ён

становіцца на шлях вяртання — звароту да чалавечага жыцця, якое амаль што згубіў.

Сюжэт вядомы. Тым не менш пададзены па рэжысёрскай задуме вельмі своеасабліва. Дынамічнасць не дазваляе адчуваць жаль, наадварот, з кожнай новай сцэнай узнікае інтрыга: што далей?

На працягу ўсяго дзеяння гучыць беларускі фальклор: прыказкі, прымаўкі, замовы, народныя аўтэнтычныя песні, у тым ліку ў апрацоўцы вядомага этнатрыя «Троіца».

— Матывы беларускага фальклору многае даюць спектаклю, — упэўнена рэжысёр. — Народная творчасць падкрэслівае індывідуальнасць пастаноўкі, становіцца своеасаблівым сімвалам. Спачатку было незразумела, як усе фальклорныя кампаненты змясціць у адной пастаноўцы. Але як толькі пачалася работа, я ўбачыла, што сама форма падачы можа быць шматфункцыянальнай. Адсюль і мадэль дынамічнага спектакля.

Для Тэатра імя Я. Коласа такая пастаноўка не зусім звыклая, хоць і пастаўлена па творы беларускага класіка. У ёй дакладна адчуваецца рэжысёрскі стыль і эмацыянальнасць. Ірына Цішкевіч хоць і малады рэжысёр-пастаноўшчык, але глядачы яе спектаклі ведаюць і любяць за выбар праблем, над якімі яна запрашае паразважаць. Вельмі адказна Ірына падыходзіць да падбору акцёраў. Па «Ваўкалаку» гэта вельмі заўважна. Так, у спектаклі ролі выконваюць Ульяна Ацясав, Арцём Герак, Раіса Грыбовіч, Святлана Жукоўская, Дзмітрый Каваленка, Паліна Крашэўская, Юлія Крашэўская, Пятро Ламан, Аляксей Стома, Юрась Цвірка і іншыя.

Пакуль спектакль толькі пачынае абжывацца ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Я. Коласа, але ж пасля першай прэм'еры стала зразумела: гэта поспех, які зможа зачапіць філасофскім зместам глядачоў рознай узроставай аўдыторыі.

Вікторыя АСКЕРА

У прадчувванні святаў

Белдзяржфілармонія запрашае на навагоднія канцэрты

Беларуская дзяржаўная філармонія ў перадсвяточны перыяд вырашыла парадаваць сваіх наведвальнікаў і анансавала шэраг цікавостак. Карэспандэнт «ЛіМа» ўважліва прагледзела афішу і выбрала 5 мерапрыемстваў, на якія можна пайсці ўсёй сям'ёй.

1. Ужо сёння, 20 снежня, у Вялікай зале адбудзецца канцэрт «Навагоднія сюрпрызы ў «Музычнай гасцёўні»». У праграме — І. Бах, В. Моцарт, Д. Шостакавіч, А. Цфасман, М. Тарывердзіёў, А. Шнітке, П. Карманаў, А. Айгі.
«Музычная гасцёўня» — адзін з самых паспяховых і доўгатэрміновых праектаў Белдзяржфілармоніі, існуе ўжо больш за 15 гадоў і карыстаецца нязменным поспехам. Гэтыя канцэрты — заўсёды падзея. Унікальную атмасферу падчас іх стварае вядомая піяністка, аўтар і гаспадыня «Музычнай гасцёўні», нязменны рэжысёр-пастаноўшчык, вядучая і выканаўца ўсіх сваіх праграм Таццяна Старчанка.
Канцэрты гасцінай, у якіх гучыць музыка розных стыляў і жанраў, карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў слухачоў і збіраюць поўныя залы не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Праграмы «Музычнай гасцёўні» заўсёды ўнікальныя. Сярод найбольш яркіх — «Калядны вечар», у якім прагучалі канцэрты для двух, трох, чатырох фартэпіяна з аркестрам І. С. Баха, штогадовыя праграмы «Музыкі жартуюць», «Таццянін дзень у Музычнай гасцёўні», «Не толькі танга». Але ж сёння Таццяна Старчанка разам з дырыжорам Юрыем Караваевым паспрабуюць здзівіць і натхніць гасцей не толькі яркай праграмай, але і імправізацыяй.

2. Сапраўдную «Калядную казку» глядачам 21 снежня падораць заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь вакальны ансамбль «Камерата» і фолк-мадэрн-гурт «Палац». Спалучэнне выканаўцаў не зусім звычайнае, але ў гэтым і сутнасць сюрпрызу.
Непаўторнасць музычных прапаноў «Камераты» — не толькі ў найвышэйшым узроўні выканання, але і ў аўтарскай музыцы, якая спалучае элементы практычна ўсіх вядомых стыляў і кірункаў. Выканальніцкая манера беларускіх музыкаў адмысловая: спевы *a capella* разам з тэхнікай «мікрафонных» спеваў і адначасовая апрацоўка галасоў з дапамогай электронікі.
На канцэртах ансамбля часам узнікае ўражанне, быццам перад табой выступае вялікі сімфанічны аркестр з самымі экзатычнымі інструментамі. Гэта дае падставу сцвярджаць, што сёння ў сусветнай музыцы вакальны гурт «Камерата» наўрад ці мае аналагі.
«Палац» — гурт таксама ўнікальны. У пачатку 1990-х ён адкрыў новую хвалю цікавасці да спалучэння фолку з сучаснымі музычнымі кірункамі. Сёння гэты напрамак — сапраўдны трэнд музычнай індустрыі. Таму ёсць адчуванне, што «Калядная казка» — у выкананні «Камераты» і «Палаца» стане незабыўнай падзеяй.

3. 22 снежня Белдзяржфілармонія аб'явіла адукацыйным днём, у межах якога адбудзецца канцэрт «Паядынак з лёсам. Людвіг Ван Бетховен», што ўваходзіць у праект «Дзіцячыя гады любімых кампазітараў». Выканаўцы — лаўрэаты міжнародных конкурсаў, навучэнцы Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Музыказнаўца — Анатоль Парэцкі.
Людвіг ван Бетховен — найвялікшая з'ява ў сусветнай музычнай культуры. Кампазітар яшчэ пры жыцці стаў легендай. Ён быў настолькі неверагодна таленавітым і мэтанакіраваным, што, нават страціўшы слых, працягваў ствараць свае шэдэўры. Маэстра стаў у парозе рамантызму ў заходнееўрапейскай музыцы і быў заснавальнікам новай эры, якая прыйшла на змену класіцызму. У дзяцінстве кампазітар вучыўся музыцы на клавесіне з яго характэрным карункавым гучаннем. Пасля Бетховен папулярываваў фартэпіяна, стварыўшы 5 канцэртаў, 38 санат, каля 60 п'ес і некалькі дзясяткаў іншых твораў для гэтага музычнага інструмента.
Асоба кампазітара вельмі цікавая і шматгранная. На думку Анатоля Парэцкага, варта пільна разгледзець кожны перыяд яго жыцця. У нядзелю госці філармоніі атрымаюць магчымасць пазнаёміцца з новымі фактамі пра Людвіга Ван Бетховена.

з'яўляецца маленькая Мышка. Яна такая добрая, прыгожая і цалкам бяскрудная. Але гаспадыня страшна баіцца мышэй і вырашае ўзяць Ката, які дапаможа ёй пазбавіцца няпрошанага госця. Што ж будзе далей? Ці атрымаецца ў вясёлай Мышкі спадабацца гаспадыні дома?

4. З 24 па 31 снежня кожны дзень у Вялікай канцэртнай зале будзе даваць спектакль «Навагоднія прыгоды цацак» рэжысёра-пастаноўшчыка Таццяны Мажар, якая разам з кампазітарам Уладзімірам Саўчыкам паспрабавала адлюстравать не проста дзіцячую гісторыю, а сапраўдную казку, патрапіўшы ў якую нават дарослыя забудуць пра рэальнасць.
Галоўная гераіня — вядомая спявачка спадарыня Ціціна вырашае зладзіць у сваім вялікім прыгожым доме святочны навагодні бал для дзяцей. У падрыхтоўцы да свята ўдзельнічаюць усе памочнікі Ціціны і нават яе верны сабака Фрэд. Падарункі для дзяцей традыцыйна рыхтуюць Дзед Мароз і Снягурка. Дзеці загадзя падрыхтавалі лісты Дзядулі Марозу з просьбай прынесці нешта асаблівае — прыгожую ляльку, універсальнага робота, плюшавага мішку, мяшок прысмакаў і іншыя цацкі. Пачынаецца прыёмная перад навагодняй мітусня, у якой ніхто не заўважае былога памочніка Дзядулі Мароза, які, між тым, ужо нешта задумаў.
Раптам у доме ў спадарыні Ціціны

5. Яшчэ адзін грандыёзны падарунак ад філармоніі: 24 снежня ў Вялікай канцэртнай зале адбудзецца арганна-калядны канцэрт у выкананні лаўрэата міжнародных конкурсаў Ягора Колесава, які прадэманструе публіцы, як на самай справе гучыць Раство.
Слухачы пачуюць харалы Баха, прэлюдыі на тэмы ўэльскіх гімнаў Воана-Уільямса, «Калядную песню» Шука, імправізацыю на калядныя тэмы самога Ягора, а таксама сачыненні Гендэля, Моцарта і Відора.
Ягор Колесаў ужо паспеў зачараваць мінчан сваімі выступленнямі. Яго выканальніцкая манера адрозніваецца арыгінальным перапляценнем традыцый расійскай, галандскай і французскай школ. Ён скончыў Расійскую акадэмію музыкі імя Гнесіных, стажыраваўся ў Алкмары (Галандыя) і Парыжы (Францыя). Па словах вядомага арганіста Юрыя Сямёнава, інтэрпрэтацыі Ягора Колесава асаблівыя: яны заўсёды скончаныя і лагічныя. Але самае галоўнае — у іх ёсць асабліва адухоўленасць.

Скарбонка Спадчыны

Фота Сяргея Выхаўкова.

Гульні «штраф»

Самая цікавая частка старадаўняй забавы «Яшчар»

Традыцыйная гульня моладзі «Яшчар» («Яшчур») вядома на Пастаўшчыне са старажытных часоў. А сам абрад жаночай ініцыяцыі (пераход дзяўчат у дарослы стан), які, мяркуюць этнографы, бярэ вытокі прыкладна чатыры тысячы гадоў таму, з'яўляецца помнікам славянскай ранне-традыцыйнай культуры.

Падчас фальклорна-этнаграфічных экспедыцый супрацоўнікі Пастаўскага цэнтра культуры і народнай творчасці занатавалі звесткі пра традыцыйную народную гульню ад вясковых жанчын, якія нарадзіліся ў першай трэці мінулага стагоддзя. Запісы сведчаць аб шырокім распаўсюджванні ў раёне гэтай архаічнай праявы народнай культуры.

У навуковых працах Яшчар вызначаецца як міфічны персанаж, сакральны сімвал дзявочага сталення, які з часам стаў вядучым героем папулярнай моладзевай забавы. Мяркуецца, што вярнуць сабе вянок — гэта як прайсці старажытны абрад ініцыяцыі, а ласка ад міфічнай істоты дапаможа дзяўчыне ў будучыні паспяхова выйсці замуж. Гісторыка-культурная значнасць гэтага элемента народнай культуры была адлюстравана ў артыкулах эксперта — кандыдата філалагічных навук, начальніка аддзела народнай творчасці РЦНК Алеся Лозкі і вядучага спецыяліста аддзела інфармацыйна-аналітычнага забеспячэння інстытута павышэння кваліфікацыі БДУКМ Алены Каліноўскай.

Адноўлены на Пастаўшчыне варыянт гульні адрозніваецца большай захаванасцю ад гістарычных змен у параўнанні з сучаснымі запісамі, зробленымі ў Віцебскай, Гродзенскай і Мінскай абласцях. Правядзенне гульні пэўным чынам адрознівалася і ў розных кутках Пастаўскага краю. Гэта датычыцца не

толькі напеваў, але і самога ходу гульні. Нязменнымі заставаліся толькі сэнсатворныя прыкметы — выбар галоўнага героя — Яшчара, якога садзілі ў цэнтры, а таксама рух карагода з песняй вакол яго. Таксама можна было набліжацца да вядучага, а потым аддаляцца.

Для ўключэння гэтага элемента нематэрыяльнай культурнай спадчыны ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь (што і адбылося ў мінулым годзе) мы прапанавалі варыянт народнай гульні, які быў адноўлены на аснове ўспамінаў прамых носьбітаў традыцыі Варапаеўшчыны-Галбейшчыны — усходу раёна.

«Яшчар» у згаданым варыянце праводзіцца наступным чынам: выбіраецца гарэзлівы і кемлівы хлопец-Яшчар. Яго пераапрабуюць у вывернуты кажух і шапку, садзяць у цэнтры на «зэдлічку». Вакол пачынае рухацца карагод дзяўчат з песняй-услаўленнем. Яшчар выбірае сабе «панну», у якой забірае хустку альбо вянок (магчыма іншае). Карагод паўтараецца столькі разоў, колькі ў крузе дзяўчын. Каб скараціць «уступную дзею», вядучы можа адбіраць рэчы адразу ў некалькіх удзельніц. Потым кожная мусіць спяваць Яшчару традыцыйную песню-просьбу і выконваць яго заданні, каб вярнуць сваю рэч. І раней, і цяпер, каб надаць гульні больш дынамікі, дазвалялася падыходзіць да вядучага ўдваіх і адбываць гульні «штраф» разам. Гэта самая цікавая частка забавы, падчас якой удзельнікі паказваюць свае вынаходлівасць, гумар і талент імправізацыі.

«Яшчар» аднаўляўся на Пастаўшчыне яшчэ ў 1990-я гады ў дзіцячых фальклорных гуртках і Нядзельным ліцэі беларускай культуры, які існаваў у той час на базе вучэбна-метадычнага Цэнтра аддзела культуры. У 2010-я гады гульня была ўведзена разам з іншымі

мясцовымі забавамі, карагодамі і танцамі ў праграму фальклорнага гуртка моладзі Гуткага сацыяльна-культурнага Цэнтра пад кіраўніцтвам Тамары Маслоўскай.

Гэтая клубная ўстанова першай у раёне паклапацілася пра захаванне традыцыйнай культуры. Тут праводзяцца вечарыны, прымеркаваныя да Калядаў, Вадохрышча, Вялікадня, дзе абавязкова гуляюць у «Яшчара» нараўне з іншымі мясцовымі гульнямі. Інструментальны ансамбль сям'і Пачкоўскіх, які аздабляе вячоркі аўтэнтчнай музыкой, удзельнічаў у V Рэспубліканскім этнаграфічным канцэрце «Фальклор беларускай глыбіні».

Асабліва цікава, што гульня «Яшчар» праводзіцца ў гэтай мясцовасці, як і ў старадаўнія часы, падчас Купалля. Для захавання гісторыка-культурнай каштоўнасці ўдзельнікі гуртка Гуткага СКЦ ладзяць культурна-этнаграфічныя акцыі «Святкуем па-беларуску» з паказам «Яшчара» ў іншых клубных установах Пастаўшчыны. Гульня знаходзіць сваё сцэнічнае ўвасабленне і падчас раённых святаў, семінараў па фальклорным кірунку. Летась вырашана было зладзіць «Яшчар» у форме гульні ў фанты, звычайнай для баляў, на традыцыйным на Пастаўшчыне раённым «Шляхецкім балі», які праходзіў у Дунілавіцкім СДК. Сёлета калядны гурт з Гуты мяркуе выехаць у вёску Парыж і зладзіць вячоркі з «Яшчарам».

Думаецца, што старадаўнія народныя гульні, як і іншая спадчына, садзейнічаюць не толькі развіццю зносінаў паміж сённяшнімі хлопцамі і дзяўчатамі, але і дапамагаюць ім адчуваць сваю нацыянальную еднасць, кансалідуць мясцовую супольнасць, выходзяць сапраўдных беларусаў.

Людміла ЧАТОВІЧ

Выходзіць з 1932 года

ЛМ Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 377-99-72
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень

па пятніцах.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друк
19.12.2019 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 941

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 4341

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцензуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацый.